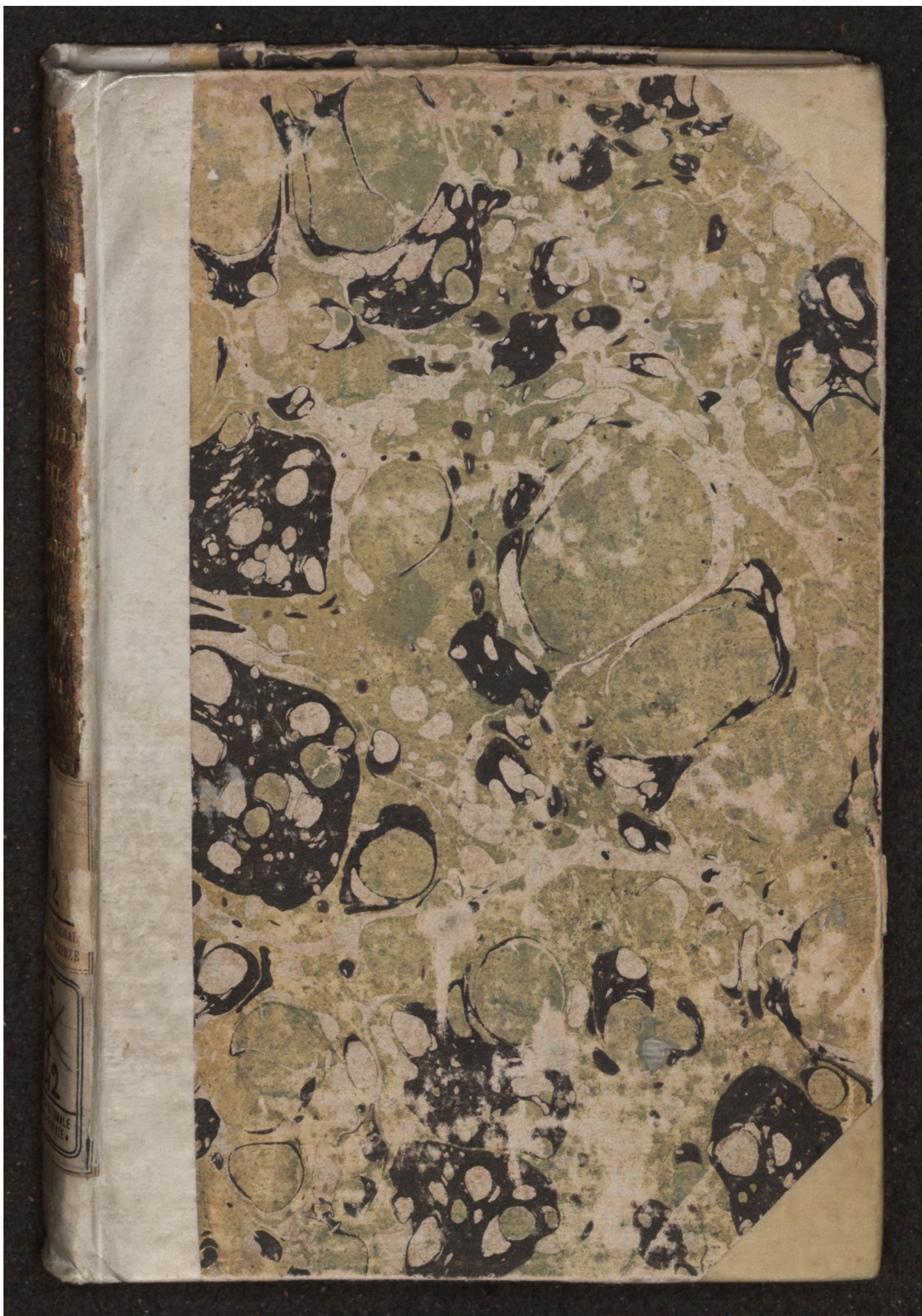
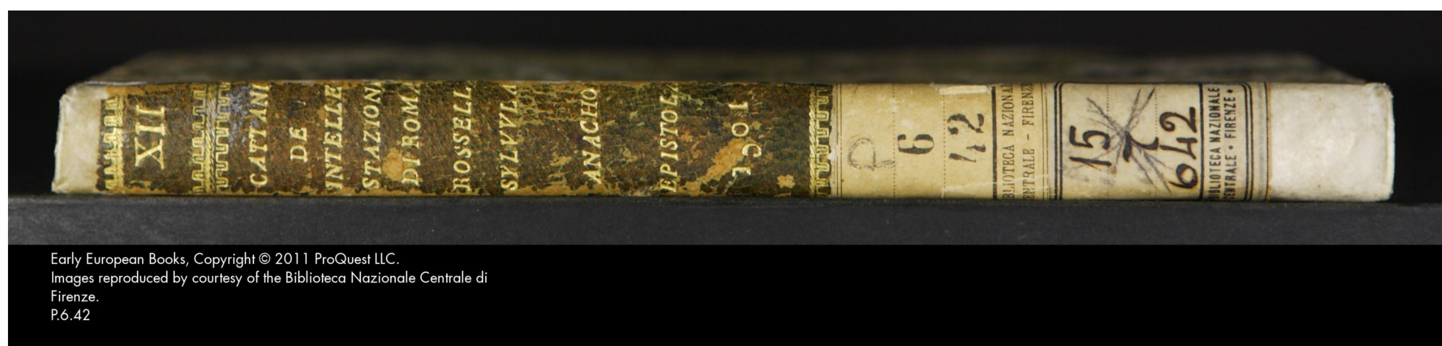
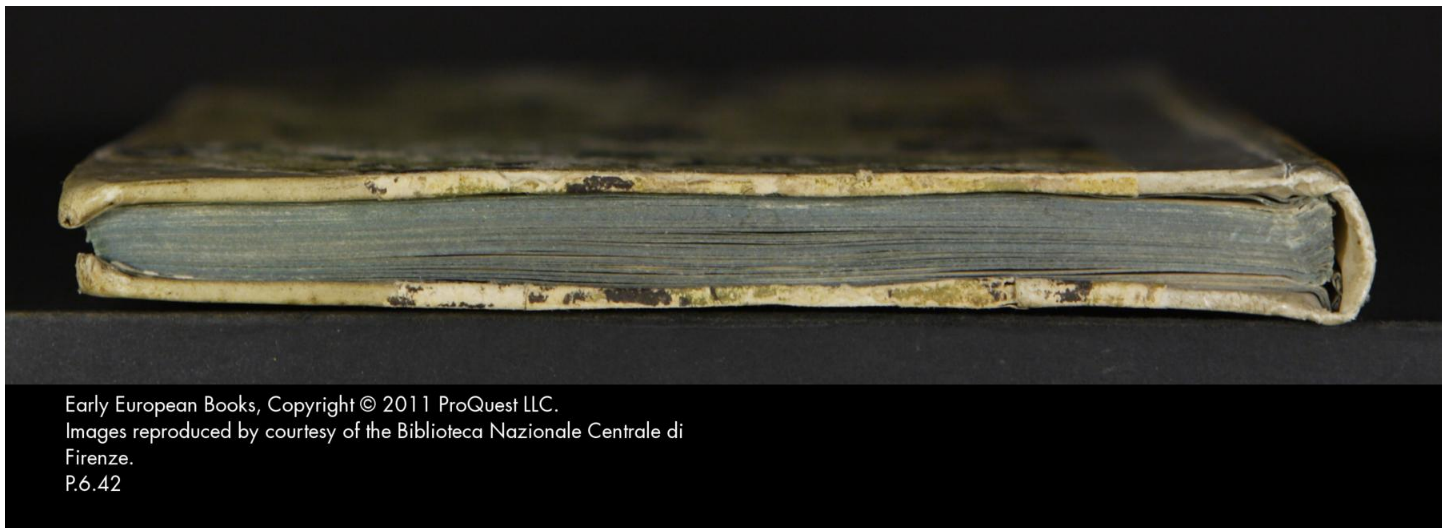
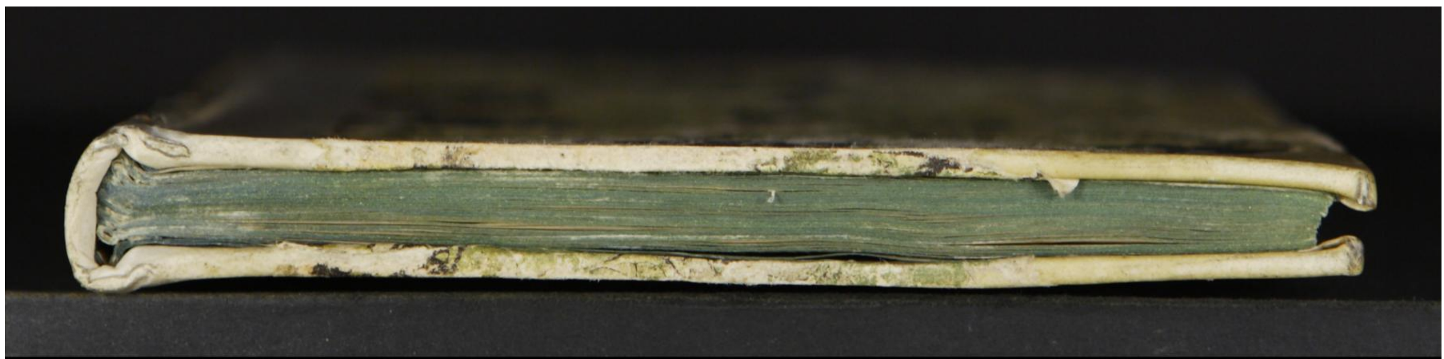
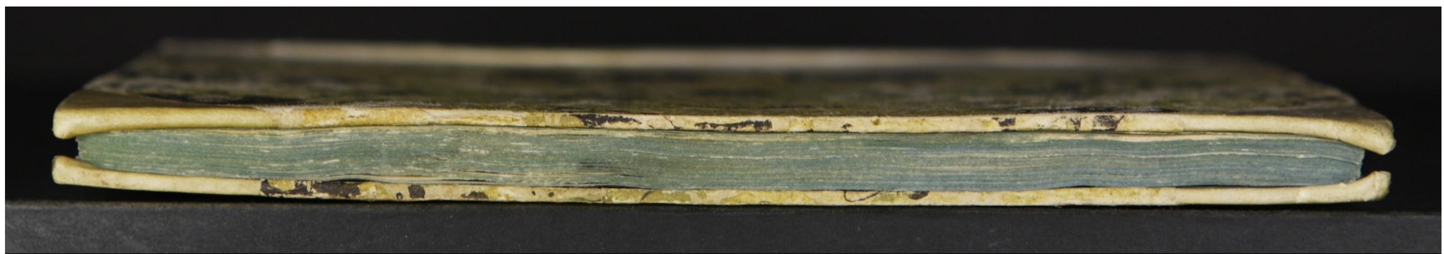

XII
CATTANI
DE
INTELLE
STAZIONI
DI ROMA
ROSSELL
SYLVULA
ANACHO
EPISTOLA
6
42
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE
15
7
642
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE • FIRENZE •

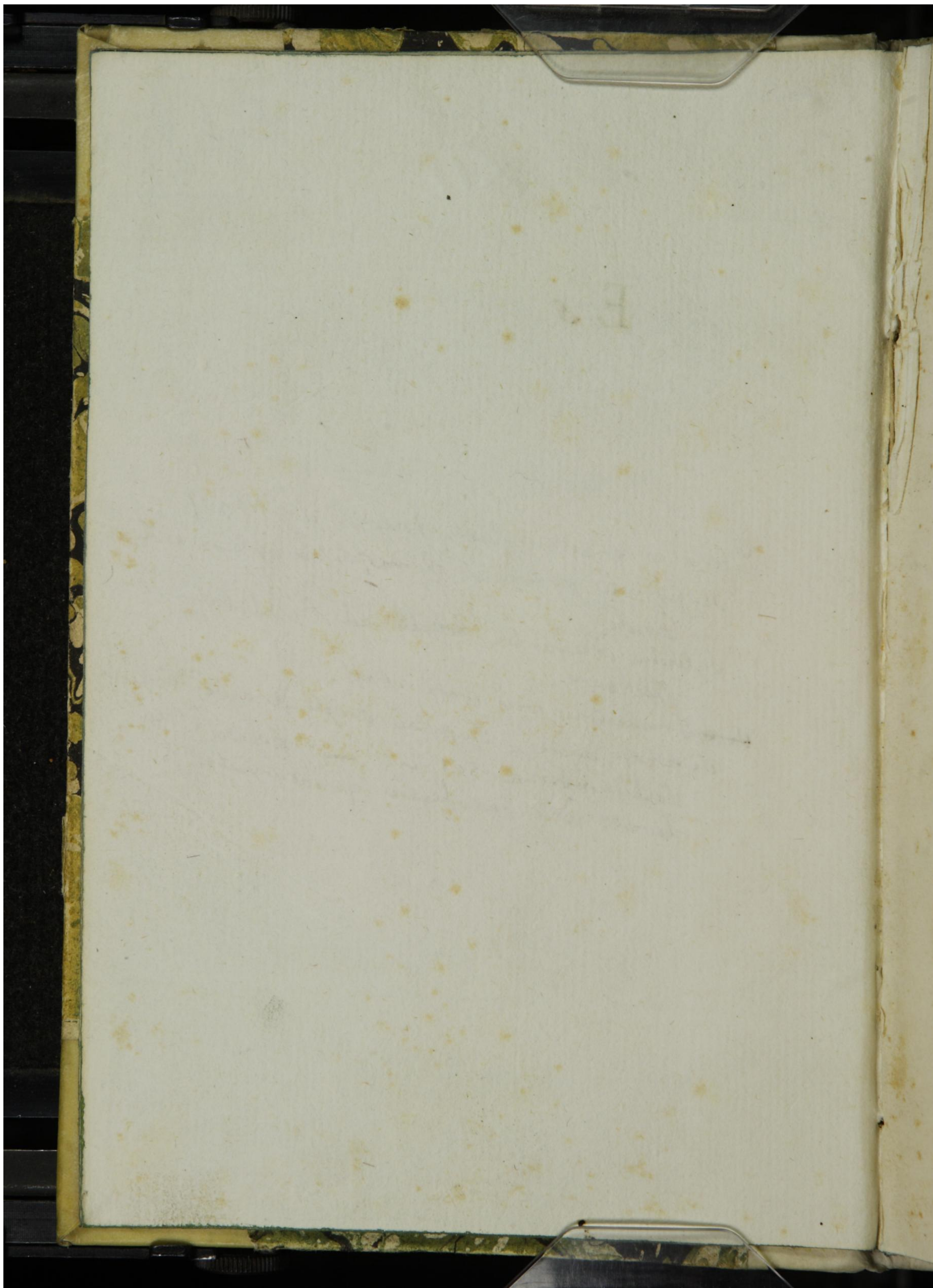

~~[illegible]~~

Erano in questo volume (secondo il catalogo)
Stazioni e perdoni di Roma, di Ierusalem e di
Fiesole
Sylvula Alexandri Rosselli ad Benedictum
Accoltum
I medesimi sono stati rubati.
Vi erano anche = Epistolae angeli anachoritae
Vallisumbrosae 1501 in 4°. — Questo l'ho
levato io e fatto legare separatamente

XI.I

❧ ANDREAE CATTANII IMOLENSIS OPVS DE INTELLECTV ET DE CAVSIS MIRABILIVM EFFECTVVM

Nicolai Iauachii Tetraſtichon

Quod longo ac dubio uerborum Syrmate thraxit
Dogma Auicēnęum Codice en exiguo
Pſiches clauditur inſuetum hactenus atq; renutum
Tu modo cum ſapias candide lector habe.

¶ ANDREAE CATTANII IMOLENSIS IN OPVS DE INTELLECTV ET DE CAVSIS MIRABILIVM EFFECTVVM PRAEFATIO AD PETRVM SODERINVM VRBIS FLORENTINAE PERPETVVM VEXILLIFERVM

VM ſuperiore ãno libros de anima Ariſtotelis publice / ordinarie interpretare- mur: arduam profecto prouinciã aggreſſi ſumus: Cępimus enim antiquorum ſapientũ opi- niones de Animis noſtris exquirere / ac phyloſophice defendere: & id ocii quod eo tempore nobis datum fuit / ut in aliis phyloſophicis rebus cõſueuimus in ea re conſumpſimus: Verum quia medicę arti addicti ſumus / & (ut non te latet) in Marię nouę ho- ſpitalibus ęgris pro recuperanda ſanitate illic manẽtibus iam diu pręſedimus / pręſidemuſq; : ubi pro uiribus ſaluberrimã artẽ experiri uoluimus: id quod animus noſter in phyloſophia diu parturiit / hactenus parere non potuimus. Cum itaq; pauloante ex- tremam manum Operi noſtro impoſuerimus / cui nã illud dicaremus quęrẽtibus nobis / tu ſolus Petre So

derine doctorum uirorum fautor, quoquo nos uerte
remus occurrebas: te enim probitate tua, atq; doctri
na, sũma quoq; in omnes beneuolẽtia, officio, & pie
tate semper amauimus coluimus, & uenerati sumus,
uenerabimur item dum uita fruemur: es enim homo
ueritatis amicissimus, diuinarum rerum cultor, gra
uitate, & fide prẹditus: quibus aliisq; ingenii tui
dotibus moti ex nostris lucubrationib9 phylosophi
cis quasdam tanquam studiorum nostrorum primi-
tias tibi dicare cõstituimus. Et quia ex Philosopho
rum opinionibus quas collegimus, nullã inuenimus
magis ad ueram fidem accedentem, q̃ Auicennẹ
opinionem: eam tuo nomini nuncupatam in lucem
ẹdere statuimus: quam profecto (ni fallimur) ita ex
plicuimus ut non mediocrem utilitatem his qui im
posterum Auicennẹ dogma profiteri uoluerint ui-
gilias nostras allaturas esse arbitremur: quod si non
euaserit, sed potius opus Scombris (ut aiũt) & thure
dignũ fecerimus: nos hercle non pẹnituerit Auicen
nẹ opinionem de intellectu & de causis mirabilium
effectuum primos aperuisse, ac declarasse prẹbuisseq;
aliis aditum: qui eam in futurum ẹmulari uoluerint.
Reliquum est, ut huius operis commoda explicem9,
in quo profecto (quod sine arrogantia dictum sit)
multa nos explicuisse cognosces: quẹ antehac a nul
lo dicta comperias. sunt enim q̃ plurima scitu di
gnissima, & cognitu necessaria, indeq; per utilia: doce
bimus enim in eo ex Auicennẹ consensu animorum

nostrorum multiplicationẽ: quam quidam alii phy losophorum impie negant: quod alibi a nobis erit discutiẽdum. Item eorum incorruptibilitatem, atq creationem. hortabimur itẽ legentes ad morales uir tutes, necnon ad contemplationem. Vult enim Aui cẽna animos nostros si ex corporibus his uirtute prę diti & moribus imbuti discesserint ad ęternę immor talitatis sedem migrare, ubi fęlices & diuinitatis cõ potes degãt sapientiores: quod quidem & uera fides eis pollicetur: sin minus penas luere. uerũ in assigna tione pęnarum a uera fide discedit. Sed de hoc suo loco dicemus, ne longiores simus in hac pręfatione q̃ opus sit. Summe igitur humanissime Princeps hoc nostrum opus de intellectu & de causis mirabili um effectuum: quod profecto, legenti afferet iocun ditatem.

.VALE.

¶ ANDREAE CATTANII IMMOLENSIS IN LVCVBRATIONES DE INTELLECTV ET DE MIRABILIVM EFFECTVVM CAVSIS QVAS AEDIDIT ARGVMENTVM.

X AVICENNAE Consēsu hęc in primo tractatu erūt dilucidāda. An anima rationalis sit ęterna. & primo Auicennę rationes probantes animam rationalem non esse uirtutem in corpore in medium adducemus. Secundo hanc uirtutem separari a corpore demonstrabimus: Deinde rationem ad partem oppositam ponemus: quam in responsione argumētorum soluemus. Tertio erit perscrutandum Cum sit ęterna/quomodo sit per creationem: disseremusque An omnes actu animę āte corporis generationem fuerint concreatę. Quarto inuestigabimus An immediate a Deo uel ab aliis intelligētiis originē sumpserint. Quinto quod sit pricipiū multiplicationis animarū enucleabimus. Sexto erit perscrutandum si quemadmodum homo ex semine generatur ita per putrefactionē generari possit & anima Intellectiua ab intelligētia produci ualeat. Septimo an Anima rationalis sit cōposita ex intellectu potentię/et intellectu agente. Octauo An intellectus agens sit una intelligentia: & cum sit

que nam sit illa/ & quomodo ipsa principiũ intellectionis sit: & Auicenne sententiam grecorum opinionibus confirmabimus. cõsequenter in Secundo tractatu que ad animarum felicitatem pertineant a nobis erunt uidenda: tum quo ad statũ/quãdo Anima corpori obnoxia est: tũ quo ad naturam pene & beatitudinis/ cum anima a corpore abiuncta erit. In tertio/ & ultimo tractatu multa a nobis soluentur problemata tũ circa naturam prophete/tum etiam circa ligationes atq; incantationes/ & adhuc circa fascinationes atq; idolorum diuinationes. Vltimo loco phanatici naturam indagabimus: ex quib9 infinita fere problemata soluere quis de facili poterit.

¶ Licet hec positio a fide & ueritate ipsa in multis (quemadmodũ cetere phylosophice positiones) aliena sit: tamen in lucem edere eam decreuimus/ cum maxime ad uirtutes morales atq; contemplationem nos adhortetur: et id quod absconditum erat publice edere uisum est nobis: ut tanti uiri ingenium omnibus elucescat: et nos metipsos determinationi Sãcte matris ecclesie semper subicimus/ breuiq; opus impressioni trademus: ubi Aristotelem simul cum fide nostra esse demõstrabimus: omniumq; phylosophorum rationes/que fidem nostrã infringũt soluemus.

TRACTATVS PRIMVS DE INTEL LECTV ¶ PRIMA QVESTIO

N PRIMIS rationes Auicennę, animam non esse uirtutem in corpore demõstrantes, quę ab ipso sexto narlium adducuntur, in medium afferamus. quarum prima hęc est.

I intellectus esset uirtus corpori mixta, tũc nõ intelligeret formam, nisi a corpore receptam: Quod autẽ recipitur in corpore, aut in puncto aut in diuisibili recipi, necesse est. Si primum oportet ergo punctum a corpore actu separatum esse: quod ex hoc patet cum nihil nisi sit actu ens alicuius accidentalis formę ualeat esse subiectum. At si dicatur quod in puncto prout est in compositione recipiatur: non minus absurdum hoc erit: Punctum enim hoc modo aliquis existit finis: qui a linea in situ tali separatione haud quaq̃ separatur per quam punctum aliquid sit in quo aliud subsistat. Si uero in ipso subiecto quanto & diuisibili recipiatur: tunc forma intelligibilis, diuisibilis efficietur. Auicẽna hãc rationem longa uerborum serie enucleat: & forte ex Aristotelis uerbis primo de anima in erroribus ipsã extrhaxit.

¶ Secunda ratio Nulla uirtus abstrahens ĩtelligibilia a quantitate designata, ab ubi, & a situ est uirt⁹ in corpore: Intellectus autem est uirtus abstrahens intelligibilia a quantitate designata, ab ubi, & situ

 ergo &c.

¶ Tertia ratio Auicenne: que etiam a comentatore tertio de anima textu comenti decimi noni adducit. Nihil apphēdens infinita in ꝓpositione uniuersali est uirtus ī corpore: Intellectus est huiuscemodi: ut de se patet ergo &c: maior manifestatur, quia a uirtute materiali solum finita diiudicantur.

¶ Quarta ratio. Si intellectus corpori esset permixtus: tunc corporali instrumento intelligeret: quo dato neq; se ipsum intelligeret, neq; sui ipsius, instrumentiq; proprii naturam ꝑciperet quod quidem ex his que ab Aristotele ī libris de anima declarata sūt, ueritati dissonū esse dinoscitur. illatio de se cuique philosophanti est obuia, cum nulla organica uirtus supra se ipsam reflecti ualeat.

¶ Quinta ratio quam Auicenna ex uerbis Aristotelis tertio de anima textu comēti sexti extrhaxit. Omnis uirtus in corpore & per instrumentum corporeū apprehendens, ex operis perseuerantia defatigatur: intellectus sui operis assiduitate nō defatigatur, ergo &c. maiorem ipse enucleat: cū instrumenta ex nimia agitatione dissoluantur, eorumq; cōplexio: que est eis essentialis, ac naturalis deperdatur. At ea que fortis, difficilisq; apprehensionis existunt, instrumenta debilitant, atq; corrumpunt: adeo ꝙ debiliora ipsis minus apprehendere sinunt: sicut sensibilia excellentia sensorium e natura propria extrahūt ut pote splendor uehemens, uisum: tonitru maximum auditum, ita ꝙ sensus ipsi talibus aprehen-

sis debiliora percipere atq3 intueri nequeunt. Cōtrarium uero intellectui contingit: is enim circa dificillima uersat9 in aphēsione faciliū maxime cōroborat̄
¶ Sexta ratio quę etiam Aristotelis est primo de anima textu comenti sexagesimi quinti omnis uirtus adiuncta corpori senio debilitatur: Intellectui autē id non contingit, immo efficacior efficit̄: ergo &c.

.II QVESTIO.

HACTENVS intellectum a corporis mole abiunctum esse, abunde accurateque demōstratum est: nunc autem Auicennę rationibus: post corporis corruptionem, nullum interitum sibi cōtingere, manifestabimus.
¶ Primo qdē si anima ex corporis dissolutione deficiat: tūc aliquo modo a corporis mole depēdētiā sortiet̄ & sic aut ipsā eo posteriorē, aut priorē, uł utrūq3 simul natura esse continget: Si autem anima a cōpore depēdeat, uelut ex eo cū quo simul esse habeat: uł hoc substātiale, uł accidētale sibi inerit. Si primū, uniuscuiusque eorū essētia ad alterū referet̄: & tunc neq3 corp9, neq3, aīa de se substantiale esse habebit: sed utrunq3 cōiūctim substātia erit. Si uero secūdū tūc illorꝶ altero ablato alteri9 relatio ad alterum auferet̄: q̄ relatione sublata essētias destrui haud quaq̄ necesse ē. Si aūt ueluti qd posteri9 aīam a corpore depēdere affirmemus: tūc ipsi9 esse aīę, corpus causa erit. Quatuor uero causarum generibus existētibus efficiente, materiali, formali, & finali. Non utiq3

in primo genere: nam corpus ex eo q̄ est corpus ha ud quaq̄ agit: & siquid operetur, id per uirtutes, & qualitates operari liquet. Non in secundo: nam cum supra declaratum sit, animam intellectiuam, uirtu tem corpori adiunctam non esse: neq; temperamenti compositionisq; materię, naturam possidebit: sed ab omni corporis labe abiungi poterit. non in ter- tio: neq; in quarto: Animam ęnim esse corporis for- mam & finem magis rationi consonum est, q̄ siquis contrarium assereret. Sed si animam a corpore, ue- luti id quod prius est dependere dicamus: inopinabi le profecto atq; absurdum est.

¶ Secundo in nullo simplici, & separato, per se cō iunguntur effectus permanendi & potentia destruē di anima rationalis simplex esse & separatū sortitur (ut declarat Aristoteles tertio de anima textu comē ti 12). in ea igitur permanendi effectus, destruendiq; potentia minime coniunguntur. Cum itaq; rationa lis anima, permanentię esse in corpore habeat, post corporis corruptionem, superstes erit.

¶ In oppositum Auicenę ratio militat: qua uirtu- tē in corpore esse enucleat: atq; ipsam infra soluem9.

¶ Omnis uirtus quę corporis adminiculo operatur, operationemq; acquisitam corporis accidenti deper dit, est corpori permixta: nam cum a cōpore omnia intellectus opera dependeant, ipsius quoq; essentiā ab eodem dependere non indecens est. (ut Aristote- les declarat primo de anima textu comēti . 13) Intel

lectus autem corporis auxilio opus suum exercet / eiusq; accidenti ipsum deperdit: nam siquis specule tur eum phantasmata contemplari necesse est (ut ab Aristotele habetur primo de anima textu comē / ti.iz.& tertio de anima textucomenti.zo .)exęgritu dine etiam sicui eueniat : scibiliũ obliuionem pos/ sibile est ipsum incurrere ut periculo uisum est . er/ go & cetera .

¶ Postq̃ Auicennę rationes circa mortalitatem & ī mortalitatem animę in medium adduximus : in pre sentiarum / an sit per creationem indagabimus : & dum taxat quę pertineant ad Auicennę dogma / de modo creationis propalabimus: & ea que ad fidem nostram spectent / silentio preteribimus: ea enim lõ go sermone in questione ueritatis a nobis perscruta ta sunt. Animam itaq; esse creatam presupponam9: nam in questione sancte ueritatis / creationem non esse īpossibilē secũdũ Aristotelē dilucidauim9. Nũc autem an ante corpus an post corpus / an simul cum corpore fuerit creata disputabimus: et si simul cum corpore anima creetur / an immediate a deo / uel ab intelligentiis aliis / erit a nobis discutiendum.

.III. QVESTIO.

Circa primum igitur / rationes probantes ani mas / priusq̃ corpora / fuisse creatas / ꝓferam9 / quaꝝ prima hec est. Si anima ante corporis genera /

tionem esse non habeat / sed simul cum corpore cree
tur / corruptioni obnoxia erit: nam omne quod ge-
nerationem corporalem / & temporalem habet / tem
porale esse & mortale sortitur: Cum autem anima si
mul cum corpore prodeat: temporalem atq; corpora
lem generationem possidebit.

¶ Secunda quemadmodum formę existentes in po
tentia se habent / ad illam potentiam / ita etiam se
habent formę quę non sunt in potētia in aliquo ad
id in quo sunt: huius ueritas patet: nam forma quę
in aliqua materia existit potentia / cum ex ipsa edu
citur / illius actus efficitur: & sic anima rationalis
quę de materia nō extrahitur / ei9 in quo ē / actus &
substantia existit. Cum itaq; formę quę potentia in
materia cōtinentur / omnes simul in potentia forma
li in ea sint: necesse ē formas quę de materia non edu
cuntur aliquo modo esse simul factas: cum uero in
materia fieri simul nequeant / omnes inactu una an-
te corporis generationem sunt concreatę.

¶ Idem auctoritate Pythagorę & Platonis asserere
possumus: hi enim putant animas omnes simul ac-
tu concreatas fuisse. Ait enim Pythagoras / a lacteo
circulo imperium Plutonis incipere: quia animę in-
de lapsę iam a superis recessisse uidentur / atq; ideo
primum nascentibus ad lactis alimoniam afferri qa
primus eorum motus in corpora terrena labentibus-
a lacteo incipit.

¶ Incontrarium sunt / Auicennę rationes & sequen

tium ipsum : quarum prima hęc est. Si anima ante
corp9 aliqđ habet esse uel unica existit, & non mul
tiplicata, uel multę sunt. Si primum ex illa omnia
corpora animari necesse est: quod altero duorũ mo-
dorum eueniet, uel ꝙ eadem anima numero omni-
bus corporibus animatis uitam prestet: quod inopi
nabile est : ul' ꝙ omnes partiales animatorum animę
illius sint partes: quo dato oporteret, ꝙ in cui9libet
animati corporis generatione, ab illa anima pars di
scederet: quod asserere profecto, absurdũ est. Si ue-
ro ꝙ multę sint aliquis proferat: uel ex diuisione fõ
mali, uel materiali, uel ex causis extrinsecis, uel ex
causa accidentali hęc multitudo causabitur: non pri
mum. conuenientibus enim secundum formam dif-
ferentiam, uel numerum secundum eandem esse nõ
conuenit: & animę omnes humanę in definitione &
forma conueniunt. non secundum cum secundum
ipsos animę omnes ante corporis materiam concrea-
tę fuerint. Si uero dicatur ꝙ per respectum quẽ ha-
bet ad corpus anima multiplicetur: id obstat, ꝙ il-
lud corpus ad quod refertur, actu, uel potẽtia erit:
si actu, tunc omnia corpora una cum anima facta
esse fateri cogemur : quod est contra sensum. Si
uero potentia, cum illud quod est in potentia tã
tum materiali, sit contingens ad utrumlibet. Po
natur ꝙ non fiat, & tunc ipsum nullo modo re-
spiciet : & sic per relationem ad corpus animę ha-
ud quaq̃ multiplicabuntur. Sed si animarum mul

titudinem a causis extrinsecis oriri quis affirmet: hoc dicere, nihil est dicere: ab extrinseco nanq3 neq3 unitatis, neq3 multitudinis formaliter ratio habetur. Si uero ab accidenti, quod est tempus, & locus animarum sit multitudo: id profecto rationi dissonum est: nam quę in nullo sunt loco per se (quemadmodum animę) eis ex loco diuisio esse non potest: de tempore quoq3 eadem est ratio: quecũq3. n. tēpore simul sunt, ipso nõ diuiduntur: quare & cetera. Sin autem per accidentia spiritalia, qualia sunt sciencia, sapientia, & uirtus, ipse anime distinguātur: indecens certe id est: talia nanq3 āte corporis generationem ipse omnes anime possiderent: & cum in accidentibus illis conueniant, per illa differre, atq3 multiplicari non poterunt.

¶ Secundo unum prę supponatur: indiuidui scilicet esse ex accidentium collectione causari: cui quidem in alio inueniri non conueniat, ut Porphyrio placet: deinde queratur an hoc esse anime īdiuidue, anime quatenus anima est, aut quatenus huuis corporis anima conueniat. Si primum. tũc omni anime id congrueret, sicq3 una numero accidentium collectio omnibus animabus inesset. & tunc omnis anima una numero esset. Si uero secundum. hui9 animę esse erit, cum esse in corpore incipiet: anima ergo hec ante corpus esse non potuit.

¶ Tertio nihil in natura est ociosũ, anima itaq3 nõ erit qum eius existere erit frustra: frustrabitur autē

quando motor & actus corporis erit, nec aliquo modo proprio munere fungetur: quod eueniret si ante corpus anima fuisset creata.

.IIII. QVESTIO.

ISPVTEMVS modo in Auicenne disciplina, an anime immediate a Deo, an ab aliis intelligentiis create fuerint: & uidentur profecto esse a deo: quod hac theologali ratione ostẽdi potest ¶ Nihil & aliquid in infinitum distant, ex nihilo igit̃ aliquid educere potentie est ĩfinite: cũ id creat̃ sit. Deus ergo que potẽtia est infinita animas creat. ¶ In oppositũ arguitur. causa nunc agẽs, que pri9 non agebat, per nouam aliquam dispositionem necessario agit: cum autem causa anime nunc sit agẽs & prius non agebat: prime cause id non conuenire ẽ manifestum: cum nulla ei dispositio noua adueniat. Assumptum ex inductione liquet, in causis enĩ naturalibus id clarum est: in causis uero uoluntariis quę per electionem agunt declaratur: nam illa causa nihil agit prȩter id quod eligit, ac uult. Ad hoc ergo quod agat nunc, prius autem nõ, oportet ꝙ aliquid eligat & agat nunc quod prius nec elegit nec uoluit.

¶ Secundo immediate recipere ab optimo nobilius ac conducibilius est, q̃ per medium ab illo recipeȓ. Si igitur anima a deo ĩmediate essẽtiam habeat, nobilissimo modo ipsã recipiet. Sed nobilissimũ modũ

recipiendi: nobilissimum esse receptum cõsequitur: Secundum hoc igitur / nobilissimum esse anima sortietur: quod manifeste falsum est: quando quidem intelligentię nobilius habent esse. restat igitur ꝙ ab aliqua alia intelligentia non ita nobili id recipiat. Cuius confirmationi hoc sit. ꝙ ab infinito agente / pro agendi potentia actus prouenit infinitus: cum autem deus infinitum sit agens / eius actus immediatus erit infinitus: Anima autem finitum esse habet. a Deo ergo immediate esse non poterit.

Ostquã rationes fortiores adductę sunt ostendentes. num anima ante corp⁹ fuerit creata: & an anima immediate a deo exierit: Nunc de modo multiplicationis animarum secundum Auicennam pertractemus. Et uidetur ꝙ non sint multiplicatę primo iisdem rationibus: quę contra Platonem superius sũt adductę: quę ad hanc reduci possunt. & cetera.

¶ Siquidem anima a cõpore abiũgatur / & post hoc ei multiplicari cõtingat / eius multiplicationis causa / uel materia / uel forma / uel aliquid aliud extrinsecum / accidentale ue erit: Cum autem nullum dictorum sit: erit igitur unica: uel una cum corpore destruetur / quod quidem ab Auicenna reicitur.

¶ Secundo. quem nam modũ multiplicationis habere poterit anima / quando a corpore seiũcta erit? Nã cum quęlibet multiplicitas uel a forma / uel a q̃

titate summatur (ut commentatori primo physicorum commento .vi. placet) nec secundum formã possumus dicere ipsam separatam a corpore multiplicari, quando talis multitudo & formalis & specifica sit: ex quo animas a se inuicem spetie differre habere mus. nec itidem a quantitate multiplicitatem sũmere ualeat: a corpore enim abiuncta indiuisibilis existens, sine aliqua quantitate est: quod si non esset, cum omnis quãtitas materiam presupponat, ex materia animas construi necesse esset: quod Auicenna nũquam cõcederet: Reliquum est cum ei a corpore diuise nullum multiplicitatis principium sit, uel unicam ipsam esse, uel una cum corpore mortem obire.

¶ Tertio si anima multiplex sit, nullatenus ipsum uniuersale potest accipere: Singulare enim recipiens preter singulare nihil ualet recipere.

¶ Quarto. Cum nihil preter intellectum simplicitatis in rebus ac separationis sit causa: quod autem est per se tale summe simplex & in seipso separatũ sit: intellectus secundum seipsum summe simplex & separatus erit. cum uero taliter simplex ac separatum, eo quod sit in multis minime distinguatur: & quod est tale si absque multitudine summatur unum remaneat atque indiuisum. Intellectus in omnibus ipsũ habẽtibus, & unus, & indiuisus, restat: igitur multiplicationis causa quãdo a cõpore seiũget aĩa, esse nõ poterit

¶ Quĩto. Species sine materia indiuisibile quoddã

est: siquando autem diuisibilis sit / id ex materia in qua continetur euenit: quod sicui speciei contingat ei maxime quę est species omnium specierum accidit: cum autem materię participatione quod est diuisibile tale sit: & participare materiam sit contra naturam & substantiam ipsius intellect9 nulllā igit̄ materiam sibi uendicat / sicq; indiuisus in omnibus remanet. Siq̄d igiturpost mortem supersit: id unū & indiuisum esse est necessarium. itaq; nulla multitudinis ratio inerit animę qn̄ accōpore seiūcta erit.

¶ Sexto. Philosophorū prīcepsAristoteles tertio d̄ aīa textu comēti. iz. Anaxagorę sētētiā idō approbat: quia nihil ītellectui comune eē dicebat: quod si sic sit / cum ei a corpore separari contingat: eo quod nihil habuerit comune & unus / & indiuisus / & idē omnibus erit.

¶ Oppositum tamen eorum quę dicta sunt / multis rationibus & q̄dem ualidis arguere possumus: quarum prima hęc est.

¶ Vniuscuiusq3 essentia ab ultima fluit fōma. Iste igit̄ homo uel propriū eē habet / ul' nō: q̄d si nō habeat cū a ꝓprio eē / indiuiduū id sit: quod est: fateri possumus indiuiduū / hoc nō esse / neq; etiā id quod est: quod si nō sit / opposita de eodē simul uerificari necesse ē: cū omne quod ē in reꝝ natura id sit: quod ē: erit igitur id / idēq; nō erit: quod falsū & īpossibile est. Si v̄o ei ꝓpriū esse sit: isti9 igit̄ ultima fōma neq̄ q̄ potest alterius rei esse: cū autē cōclusū sit aīas qn̄q;

a corporibus ſeperari: quem admodum cum corpori bus multiplices erant, ſic & extra corpora.

¶ Secunda. ab Ariſtotele tertio de anima probatũ eſt, nihil (prę̨ter ea quę̨ actione, ac generatione natur̨ę fiunt) in aliqua natura, fieri, ac generari, quin ibi aliquod agens, aliquodq̨ patiens, ac eam actio-nẽ recipiens concurrat: Conſtat autem omnes fateri in natura animę aliquod factum generatumq̨ eſſe, nõ qdẽ actione naturę, generatione ue, ſed ſĩpliciter: nullum enĩ principiorũ animę in tali ſubiecto agit, uel patitur: In ipſa igit̃ animę natura aliquod agens itemq̨ aliquod patiens, ac recipiens nimirũ eſt. Cũ autem ſpeculatiuo intellectui finito ac genito mul-tiplicari contingat, ex his inquib9 fit: ſubiectum ip ſius patiens multiplicetur neceſſe eſt: poſſibilis igit̃ intellectus ſecundum numerũ aliorum multitudinẽ adipiſcetur. Itaq̨ multi intellectus poſſibiles erunt numeraliter diſtincti quẽadmodum & ſpeculatiui qñ anima a corporis mole diſiuncta erit.

¶ Tertia ratio in eodeȝ de anima uolumine ſecũdo, textu comẽti 30 &. 31. ꝓbatũ ẽ eiuſdẽ rationis animã eſſe, cuius eſt figura. Sicut enim antecedentes figurę in conſequentibus clauduntur, ut triangula in qua-drangula, ſic & uegetatiua in ſenſitiua, & ſenſitiua in rationali: Triangula autem figura ita eſt in qua-drangula: q̨ quadrangula nullo modo a triangu-la ſeparari poteſt: eodem igitur modo nec intellec-tiua anima a ſenſitiua, nec ſenſitiua a uegetatiua

potest disiungi: quod si uerum est, quandam intel-
lectiuam substantiam oportet esse: quę potestate &
uegetatiua sit, et etiam sensitiua. Inopinabile autē
est esse aliquam substantiam unam numero quę se-
cundum quasdam uires alicui propria sit, & secundū
quasdā alias ōnibus comunis existat, nulliq3 ꝓpria
(& si opinabile est ab una substantia plures fluere ui
res, quarum quędam sint separabiles, quędam uero
(quales sunt cōporeę uirtutes) adiūctę corpori, atq3
obnoxię) opinari igitur ipsi non possumus quomo-
do intellectus cum sensitiuo coniunctus, nec aliqua
tenus ab eo separabilis, omnibus hominibus possit
esse comunis: presertim cū unicuiq3 homini suū sit
sēsitiuū, absurdum .n. est asserere intellectum unū
numero pluribus esse, & sensitiuū in eo inclusū plu
rib9 inesse inficiari: necesseitaq3 erit cū a cōpore seiū
ctus fuerit, sit numeratilis atq3 distinctus.

¶ Vt autē ea quę dicta sunt elucescāt, & contraria
Auicēnę dictis soluātur: unū pręsupponētes: creari
.s. nihil aliud esse q̄ ex nihilo aliquid fieri: dicamus
tria fuisse placita & quidē famosa: de formaꝝ sub-
stātialiū productione. Primo q̄dē Platonis opinio
fuit: qui quidē inficiat9 ē, substātiales formas ꝓdu
ci ex semine: his formis mediantib9 quas a primis ge
nerātib9 semen ipsū accęperit: Sed uoluit separatas
formas genitis ipsis essētiā prębuisse: placuitq3 sibi
rationales animas actu simul omnes creatas fuisse.
Plato .n. Pythagorę dictis maxime fuit addictus:

ſed hoc q̄do Platonis poſitionem recēſuimus, uber rime, declarauimus: hoc loco ſatis ſit id dixiſſe. Deī de uero fuit Ariſtotelis placitum: has formas, quę ī materia ſūt a formis naturalibus gigni, q̄do q̄dē ſe mina p formas quas ab animali, & a cęleſti uirtute ſūmunt, ſpecies ſuas qbuſcūq; genitis prębent: a cę leſti enim uirtute plaſmatiuam uim capiūt: qua cō ſimili forma, materiam fingunt. Poſtremo autē ex Auicennę conſenſu fuit: ſubſtantiales formas ab in telligentia decimi ordinis fuiſſe creatas. Tribus au tē dictis ipſe ſententiam ſuam firmauit: quoru3 pri mu3, id eſt. quodcunq3 ſit poteſtate non poſſe ad ac tum educi, niſi ab aliquo eiuſdem ſpeciei, uel gene ris extrahente. Secundu3. Subſtātiales formas in ma teria exiſtentes: puta hominis ſpecies, aſiniq3, et la pidis, & id genus cęteras, neq3 actiuas eſſentialiter eſſe, neq3 paſſiuas: huius autem ueritas ex eo pen det: q̄ nulla ſubſtantialis forma contrarium ha bet. agere uero nihil eſſentialiter poteſt, niſi in ſui contrarium: ſimiliterq; pati contrarium a contrario neceſſe eſt. Tertium eas formas quas agere, quaſq3 pati dicimus, eſſe illas qualitates, quas primas nun cupam9. Ex his ſeqtur q̄ agēs ſubſtantiales formas principiis nō naturalib9 agat: ideoq3 ab intelligētia agēte tales formas fieri Auicēna aſſeruit: atq3 eā for ma℞ datricē uoluit appellari. Sed ut meli9, diffuſi uſq3 qd ſēſerit habeat, d̄nuo r̄petēdū ē Auicēna cui libet cęlo animam tribuit: poſt hoc autem, cuilibet

orbi, abstractam quandam intelligentiã dedit: quę quidem cęli animam ratione finis, ueluti quid amatum, atq; optatum moueret. Pręter hęc & unam primam substantiam esse asseruit: qui deus est gloriosꝰ quē nullo modo uoluit cęleste aliquod corpus mouere: uoluit tamen quod deus intelligendo se ipsum primam causaret intelligentiam primi cęli motricē, & id finis gratia: ulteriꝰq; nihil deũ causare asseruit, cum simplex substantia sit: a qua quatenꝰ talis est, nihil prouenit pręter unũ. Ad hęc primã intelligentiam citra deũ duo dixit producere: quatenus enim primam simplicissimã substantiam intelligit, secundam causat intelligētiam: ꝓut autē se ipsam cognoscit animam primi cęli producit: quam quidem primę materię uniri uoluit: ex qua unione primum ex anima, & materia compositum cęlum resultat: & ita successiue dixit de tertia intelligentia, respectu quartę: seriatimq; usq; ad decimam: quę quia potētialis est, nullam producit aliam intelligentiam: sed formarum substantialium, inferiorumq; animarum est datrix. & quia ymaginatus est Auicenna quod sicut magnes ferrum ad se trahit, ita intelligentię cęlestium corporum animas trahant, amoris, ęterniq; desiderii gratia: quã obrem ęternitatis motus causa est cęli intelligentia: finitę uero uelocitatis causa, ē anima cęli: intelligentia nanq; abstrhacta, ac purę essentię, particulare reuolutiones facere haud quaq̄ potest (cum intellectus abstractus modo uniuersali

ſolum particularia percipere ualeat / nam ſi parti/
culares faceret reuolutiones: hęc efficeret: & per ali
quod particulare indiuiduaretur: ideo ultra intelli
gentiam coactus eſt ponere animam / cęlum ipſum
perficientem. Notandum tamen eſt ꝙ ſiquando co
mentator Auerois Auicennam mordeat circa hęc:
preſertim quia quandoq̧ ait phantaſia & ymagina
tione cęli animam frui: dicendum eſt Auicēnam ap
pellare phantaſiā & ymaginationē: nihil aliud / atq̧
aīę cęli ad particularia applicationē: q̄re eandē uo/
luit eſſe cōparationē aīę cęli ad cęlū: quā & intellec
tus actiui ad corpus noſtrum. Intellectus autē acti
uus in nobis a ſpeculatiuo intellectu / multipliciter
diſtinguitur: habet enī intellectus actiuus formam
quandam: quę (prout eſt poſſibile) uoluntarię ope/
rationis principium obtinet: Speculatiuus uero / fō
mam ſcibilitatis retinet / prout ſcibile in nobis ualet
ſcientiam cauſare: itaq̧ talis actiua forma potius
compoſitionis q̄ abſtractionis dicitur forma: & hoc
ideo quia ipſa quoquomodo ab anima in exteriora
mouetur. Speculatiui uero intellectus forma poti9
abſtractionis a materia dicitur ſpeties / & ab exterio
re re cauſata: quę ſcientię ipſi9 dicitur cauſa / nec rē
aliam aliquo modo cauſans. Ad hęc omnes particu
larium actus / operationesq̧ / in partialibus circūſtā
tiis / temporis / loci / materięq̧ partium circa quā eſt
opus / uerſantur. eaque forma qua actiuus fruitur ī
tellectus particularia ipſa cognoſcit & non ſolū to

tã materiã ipſa cõprehendit: uerum etiã & unã quã
que materię partium: quin & ſuper eum ordinẽ fer
tur, quem partes ad ſe inuicem habent, & ad to-
tius artificiati formam: ea uero forma quę ſpecula
tiui dicitur intellectus: ideo quia uniuerſalium eſt,
de materia nihil nouit. Ad hęc intellectus actiuus
corpora ipſa mouet: ideoque uis mobilitatis, eiusq
diſpoſitio ab ipſo in õgana motum exequẽtia fluit:
quare non a corpore influxum capit: ſed potius uice
uerſa. Speculatiuus uero ĩtellectus eo quod mouẽs
non eſt, ſed recipiẽs, nihil in corpus influit. Dicen
dum igitur eſt Auicennam ideo uoluiſſe proximum
cęli motorem animam appellari, quia cęlo impertit̃
motum: ea particularia agnoſcens, quę cęli partiũ
motu medio conſequũtur: dignoſcensq motus, por
tiones, non ea forma mediante, quę per aſtractionẽ
ab ipſo mobili capitur: ſed ea potius quę rei motę,
compoſitionis eſt forma, quę ſi ab alio accepta fue-
rit, id per alium erit motum: quo mediante ſepara-
ta intelligentia & ſuperior inferiorem mobili iuherẽ
tẽ mouet, ei impertiẽs eas bonitates, quas habet ido
neas per motum recipi: ideoq pro mobilis, motusq
partibus, partiales hę ſunt. Quando autem ait Aui
cenna proximum cęli motorem ymaginatione exti-
mationeq frui, intentio eius non eſt, ut illis ueluti
ſenſibilis animę partibus potiatur: quandoquidem
in eis deceptio inuenitur: ſed ideo extimationem ei
ineſſe uoluit, quia a ſuperiore intelligentia eas bo-

ni intentiones accipit, quę per motum acquiri pos-
sunt. Imaginationem autem propter ea quia ta-
lis anima quoquomodo rem ipsam immutat, ad ex
terioraq; illa ṽtitur: quę particulari nuncupatione
dicuntur: ideoq; ymaginationem habet atq; exti-
mationem quatenus ad particularia: quę per motũ
reduci debẽt, cęlestis anima applicatur. ad hęc ipsa
cęlestis anima particularia nouit, intellectu nõ qui
dem a rebus causato: sed ipsamet ad res uertitur
quatenus eas causat: eiusq; cognito talis est, qualis
esset uisio: si extra mittentes & nihil intus suscipien
tes intueremur, tunc enim uisio supra res esset, age-
retq; in eis uisibilitatem: id enim cęlesti animę eue-
nit: q eius scientia rerum sit causa, & propter id su
per res ipsas fertur, & ab eis minime causatur. Deci
mi autem ordinis intelligentia materia existente di-
sposita ad ipsius animę introductionem ipsam ani
mam creat. Aduertendum tamen est q licet omnes
substantiales formę ab intelligentia decimi ordinis
producuntur, sola tamen rationalis anima uere-
creatur: pro sui enim essentia accidentaliter solum
materia ipsa requiritur q̃tum ad creationis & intro
ductionis modũ, ita .s. q talis intelligẽtia nõ crea-
ret nisi materia eẽt disposita, ipsa tñ rationalis aĩa a
cõpor̃ separata nullo mõ materia ĩdiget: & q̃uis ĩ cõ
por̃ ĩcipiat eẽ, suũ tñ eẽ a cõpor̃ haud q̃q̃ habet: ad
hęc eas retinet ꝓprietates extra cõp9, quas in cõpore
ip̃a habuerat, nõ q̃dẽ cõpori comunicatas, itidẽq;

eas ꝓprietates habet / q̄bus una ṽia ab alia differt: quę autem hę sint non bene ab Auicenna sexto naturalium explicatur. Alię autem formę substantiales ab ea intelligentia producuntur / non tamen proprie creantur / cum essentialiter pro eorum essētia mater a requiratur / nec sine ea possint manere: cunq̄ cō pus ipsum corrumpitur / & ipsa substantialis ac materialis fōma marcescat. Ex dictis dubitationes quę superius sunt adductę soluuntur. Et primo respondetur ad rationem quam contra se Auicēna format / in secunda quęstione .s. quod anima non sit separabilis a corpore.

AD SECVNDAM QVESTIONEM

D id quod in oppositum obiicitur scilicet qđ omnis uirtus quę corporis adminiculo operat̄ & c̄. Auicenna concederet / quod licet intellectus in speculabilium acquisitione cōporis adminiculo egeat / tamen habitus speculatiuus in intellectu potentię existens conseruatur / nec ex corporis accidenti đficere potest. Et si cum habitum speculatiuum possidet: non operari contingat: id erit quia ipse / maxime circa corporis uersabitur actiones / & tunc a speculabilium negocio retrhaetur. Cumq̄ corpus ad pristinam reuertetur salutem / tunc id quod acquisiuerat et suum opus exercere poterit. Anima quoq̄ a cō pore separata sine cōporis presidio suo opere fungi ualebit.

AD TERTIAM QVESTIONEM

¶ Nunc autem rationibus quibus in tertia questio/ne probatum est animas ante corpus fuisse creatas re spondemus, & primo ad primam. nõ. n. sequit͛ si anima rationalis sit in corpore creata, ꝙ propter hoc corrupto corpore ipsa marcescat: uerum si in corpo/re fieret, & secundum esse a corpore dependentiam sortiretur (quod affirmare haud quaq̃ licet) simul cũ carnis mole, ipsam deficere inferri posset.

¶ Ad secundam cum dicebatur, sicut se habent formę existentes in potentia &c. ul͛ dicamus formas de materia non eductas, easq; quę in materia, potentia continetur, in hac ad se inuicem proportionales nõ esse: hęc. n. quę potestate in materia existunt, subiectum habent: in quo simul esse possunt, quatenus in potentia sunt: tale autem subiectum est prima materia per intellectum ante omnem formam precõcepta: hę uero quę de materia non educuntur id subiectum nequaq̃ habent: ideoq; nisi actu existent es/se non possunt. in corporis igitur generatione ab intelligentia actu producuntur.

¶ Ad id autem quod a Pythagora & a Platone dicitur, asserendum est eos alterius fuisse opinionis: nã hi omnes animas actu eodem tempore creatas fuisse, arbitrati sunt: cuius oppositũ opinatus ẽ Auicẽna.

AD QVARTAM QVESTIONEM.

¶ Ad rationem quartę questionis probantem scilicet creationem esse a Deo respondeamus: quod licet concedamus, aliquid & nihil in infinitum distare, tamē quia alterum extremum pure negatiuum est, non dedecet aliquod finitum posse, ex nihilo tāquam ex termino & tanquam ex nullo subiecto machinari aliquid posse. Possumus etiam aliter respondere, dicentes inter aliquid & nihil neque finitum esse discrimen, neque infinitum: ideoque assumptum negamus: distantia. n. est inter positiua extrema.

¶ Reliquum est, ut his rationibus respondeamus: quę Auicennam urgebant circa modum multiplicationis animarum, quando a corpore seiungūtur.

AD. V. QVESTIONEM.

¶ Ad primam dicamus, Auicennę rationes, non ipsius Auicennę, sed Platonis sententię obstare: nam cum Plato uoluerit omnes animas ante corporis generationē fuisse creatas, nullā multiplicationis causam in medium afferre poterit: uerum cum Auicenna in corporis productione animas creari asserat, aliquam multiplicationis causam dare potest. Anima enim in corpore existens quasdam retinet proprietates quę nullis aliis animabus obnoxiis corpori conueniunt: eisque a se inuicem quęlibet animę distinguūtur: quando autem a corpore separantur easdem re

tinent: iisq; dum separatę sunt una quęq; anima ab alia distincta est.

¶ Ad secundam respondeamus, dicentes unam animam ab alia distingui, tum per materiam, tum etiam per supradictas proprietates. Sicq; diuisio illa similis erit quantitatis diuisioni.

¶ Ad tertiam sit talis responsio: q id quod in anima rationali recipitur, secundum esse est singulare: sed representandi modo est uniuersale. Argumento autem est Sol, qui quidem secundum esse naturam singularitatis participat: secundum uero causandi modum uniuersalis naturam retinet: cum totius generationis uniuersalis sit causa. uel possumus dicere quod speties intelligibiles non proprie sunt in intellectu tanquam in subiecto, sed in ipso tanquam in loco. ideo & cetera.

¶ Ad id autem q quarto loco obiectum respondeatur concedendo, id summe simplex unicunq; esse quod causa est simplicitatis alicuius per se, non autem per accidens: cuiusmodi intellectum agentem esse asserimus: cum decimum intelligentiarum secundi ordinis sibi uendicet locum. Cum itaq; obiectio presertim super agentis intellectus actum fundetur: ipsum intellectum agentem separatum & unicum esse asserimus: nec ex hoc habetur, quin intellectus potentię in natura determinatum sit ens atq; etiam in alio alius: cum separatio in rebus maxime ab agēte sit intellectu, & non ab intellectu potētię.

¶ Ad id quod quinto loco obiectum est, facilis esset respõsio: Si id quod ex ratione infertur (intellectum. s. agentem solum non multiplicari) affirmemus: Id autem intellectui potentię non contingit. Intellectus. n. agens & non potentię est speties spetierum: cum dum taxat sub agentis intellectus actu speties efficiantur intelligibiles. Sed aliter respondēdo: rationem aliquam habere efficacem negamus: nam intellectum naturam singularem habere, & ipsum quoq; omnium intelligibilium spetiem esse nõ dedecet: quemadmodum exemplo liquet: nam lux in natura cęlesti indiuiduam naturam habet: quę indistincte omnium colorum est speties.

¶ Ad ultimam rationem, cum dicebatur intellectũ secundum Anaxagoram nihil habere comune & c. dicendum ꝙ intellectus secundum suę potentię ambitum nihil habet comune: ideoq; omnium uniuersaliũ est recepti9: & hac de causa Aristoteles duo de ipso intellectu demõstrat ipsũ. s. neq; corpus esse, neq; uirtutem in corpore: ipsumq; omnia potestate esse: & quod hoc modo nihil habet comune, separatum, distinctum, multiplicatumq;, remanet.

¶ Postq̃ conclusum est intellectum non esse uirtutē in corpore: atq; etiam superesse a corpore separatũ, creariq; ab intelligentia decimi ordinis: quę quidē agit gubernatq; inferiora hęc simplicia atq; composita in sphera actiuorum & passiuorum existentia, a lunę intelligentia producta: quę quidem se

ipsam intelligit, ut Auicenna sensit, idemq3 eius imitator Algazzel: superest in presẽtiarum discutere num possibile sit rationalem animam sine semine & absq3 generatione posse creari. & quod hoc fieri nequeat his rationibus: quę ab Aueroi. viii. Physicorum comento .xxxxvi. adducuntur probemus.

SEXTA QVESTIO.

¶ Si enim id posset fieri sequeretur eum hominem taliter genitum equiuoce hominis appellationem suscipere, cum eo qui ex semine genitus esset: hoc autem absurdum est: & illatio ideo est manifesta: quia cum materia altera fuerit & diuersa & agens diuersum: necesse est & formam diuersam esse.

¶ Secunda ratio. Si materię & formę non essent apppriatę, tunc quoduis ex quolibet generaretur, & in quolibet: uniuersaliterq3 materię ociose & frustra essent.

¶ Tertia ratio. si possibile esset q̄ homo ex terra (sicut uermis) generaretur. aut id semper fieret, essetq3 necessarium. aut in maiore parte, aut in minore. Si primo tunc oĩo ab homine nõ generaret̃ homo. Si in maiore parte, homo raro & a casu ab homine fieret. Si in minore, tunc eadem speties, tum casu, tũ natura prodiret: quę quidem opposita sunt: impossibile enim est eandem naturam pluribus modis comunicari.

¶ Inoppositũ ẽ Auicẽna. sed ad eius rei notitiã est

f[illegible]ctione
eiusdem sunt speciei: & [illegible] quodcq [illegible]
modo coytu scilicet & putrefactione seu [illegible]
seu equiuoce potest gigni. Declarauit .n. Auice[illegible]
in suis tractatibus de diluuiis: quid erit repar[illegible]
terram & animalia simulhac fuerint per diluuium
ignis, & aquę, uel per aeris peste uoluntate ue pro
pria (ut i qnto de animalibus dictũ est) mortifica-
ta atq3 extincta: uoluitq stellas elementorum uiri-
bus mixtas omnia fingere, atq agentis intelligentię
uigore perficere: consequenterq eandem spetiem ex
elementis absq3 femmella posse creari: & perconse-
quens uuluam, in generatione non de necessitate re
quiri, sed ut melius generatio fiat, perfectiusq3 em
brio foueatur: et quia raro in elementis locus perfec
tus aptus generationi inuenitur propter repentinas
ipsorum mutationes: uulua pro determinato loco
generationis statuta est. Contingit tamen & sepe
generationis cuiuscunq3 animalis locum in elemen
tis contemperari: tuncq3 asserit cuius animalis semẽ
in elementis conteperatum fuerit stellas producere
formam: argumento autem sunt plurima quę ab ip
so adducũtur signa: uidemus eni3 inquit alicubi ex
putredine, mures gigni: & demum per coytum mul
tiplicari: idemq3 piscibus uidemus contingere: Vi
si sunt etiam serpentes in monumentis & tumulis ex
mulierum capillis (presertim ob eorum longitudi-
nem) cu3 uiscosa humiditate geniti, itemq3 mare ac

femmella constitutis denuo coytu multiplicati. Vn de.xv.animalium inquit:et iam habui amicum qui fecit Scorpiones qui postea alios genuerunt scorpio nes. Atq3 id esse decet quod res per uirtutem genera- tiua3 genita alio modo q̄ ex semine possit generari: Cu3 proprie generatio cōseruandę speciei gratia fit: fēmella uero circa indiuiduum uersetur: quod post gignere incipit:& si homines uel ob aeris pestem, ul propria uoluntate(quod possibile esset)a generatio ne immunes fierent, morerenturq3 omnes: & paulo post generaretur homo: ille quidem eiusde3 speciei homines gigneret, & species iteraretur: factioq3 ac generatio ad specie3 seruanda3 inuice3 se adiuuarēt. Ad hęc uisu3 est unius animalis caput, uel alia pars atq3 etiam totum animal in alterius animalis speci- ei diuersę uolua finctum atq3 formatum. Quare Al bertus. viii. Physicorum inquit ex stellis ad homi- nis figuram parari posse materiam, sicut de Scrofis apparet. hę enim quandoq3 catulos suos cum huma ni capitis figura pariunt: quonia3 stellę, & proprie quę arietis est monstruosa in lucē profert. Visi sunt enim alicubi lapides humanarū partiu3 formā susce pisse, puta uirilis mēbri similitudinē, atq3 fēmellę: Quare ide3 Albert9.ii.mineraliu3 inqt, aio qꝫ cum admodu3 iuuenis uenetiis essē & quędā marmora īci derēt ornādi tēpli gratia uidimus in una marmoris portione iā īcisa remotis tabulis ei cōplicatis appar re regiū depictū caput cū corona & lōga barba. Sci

uim9 autē oēs q aderam9 id a natura in lapide fuisse pictū: figura autem consimilis heremitę cuiusdam cum gausape in eodem templi pariete extat: quam ipse uidi: & multa id genus cotidie uidentur: quę breuitatis gratia inmediū non adduco. Quod autez uirtutē syderū hęc gigni possit/Alberti extat aucto ritas. Inquit enim perfectorum animalium corpora raro fingūtur in nube: licet semel cōtigisse hoc Aui cenna dicat: unius enim uituli corpus cecidit: quod stellarum uirtuti eo tempore uituli formam impri/mentium maxime tribuit: ita ꝙ uirtus earum in cō/mixtis elementis diffusa pro uituli forma materiam pręparauit: qua materia disposita agens intelligen/tia/uituli substantialem formam produxit. Eodez igitur modo & de homine non genito ex semine po test dici: uirtus enim cęlestis ac syderum uis in ele/mentis diffunditur/materiamq; ad hominis figuraz disponit ac pręparat: quo expedito agens intelligen tia substantialem hominis formam producit: erit au tem talis generatio nullo humanę speciei indiui/duo existente/tunc enim omnis natura ad tale opus concurret: sicq; tum tota natura tum etiam stellę elementorum mixtionem mouent/& huius illius ue speciei mixtum plasmant.

¶ Vt ergo uberi9 declaret q̄liter hoc qđ dico raro ī maioreq; parte nō sēper faciat casuale effectū uł pse quędā Auicēnę sētētię nō obstātia opōtet notař. qđ cūq;.n. effectū neqz sēper/neqz propensius accidit:

quomodocunq3 contingat / causa eius tale effectum per se non intendente / neq3 ad ipsum per se ordinata / semper causale erit: causaq3 eius / casus / fortuna ue / nuncupabitur: quare propter id quod raro euenit simpliciter & absolute / casuale / effectum appellari non debet: quia si sic iactura a lapide cadente illata causalis non esset: id .n. non raro sed frequenter euenit: ex opposito q3 solis defectus cũ raro cõtingat causalis esset: hoc aũt ueritati obstat: tale .n. effectũ a causa per se ipsum intendẽte prouenit: ex quo concluditur. quod effectum comparatum ad aliquã causam: a qua per se non solitum est produci / neq3 semper / nec frequenter nec ab ea intenditur / per accidẽs est: quia raro & ut in pluribus per relationem alicuius ad suam causam intelligi debet: ita ut dicatur effectum illud in maiore parte euenire / quod ad suum euentum causamdeterminatã habet / que in pluribus illud effectum producit. Raro uero id quod ad suum euentum certam ac determinatam causam non sortitur: sed tantum ex aliqua causa ad aliud effectum ordinata prouenit / impedita tamen ne proprium effectum producat ex tali impedimento id raro contingit:

¶ Ex his liquet quod illud raro / & in minore parte in se & absolute casuale effectum non producit: sed tantum per relationem ad causam / ut pauloante declaratum est. ad rem igitur diceret Auicenna: quod hominisgeneratio ex materia in se & / absolute / ra-

ra est. comparata autem geneneratio hęc ad causam ipsam producentem / non quidem rara / sed frequens est / & in maiore parte / cum a causa tale effectum intendente fiat. Is prelibatis ad rationes Auerois respondeamus.

AD RATIONES .VI. Q.

¶ Ad primam quę uim ex eo recipiebat: ꝙ scilicet alterius materię est altera forma / dicamus: quod licet eorum quę ex putredine: queꝗ ex semine gignũtur materia altera uideatur & altera / fit tamen eadem uirtute cęlesti ipsam pręparante: calidũ enim cęleste tam a materia putrida q̃ a semine complectitur: quo quidem calido mediante materia ipsa pro hominis forma disponitur: quę ab eodem agente causatur Vel aliter: ꝙ necessitas formę non q̃dem a materia omnino / sed potius a fine summi debet: finis enim cum causarum sit causa (ut habetur secundo Physicorum / & .v. methaphisicę) reliquis causis necessitatem tribuit.

¶ Ad secundam eodem fundamento patet responsio: materię enim utrorumqꝫ animalium a cęlesti uirtute apppriãtur: quę quidem tum in semine / tum in putrida materia continetur.

¶ Ad tertiam diceret Auicenna: ꝙ hominis generatio ex putredine raro & minore ex parte contingit: nec ex hoc sequitur eam a casu ac temere fieri: ni uelimus idẽ esse raro cõtingere / quod a causa nõ deter

minata prouenire q̄re comuniter argumētādo illa-
tio hęc nihil ualet. hoc minore ex parte euenit ergo
a casu: ubi. n. pauciores essēt homines nigri q̄ albi,
non pp̄ter hoc nigri a casu essent. Ad potissimū igit̄
Auerois fūdamētū respōderet; cōcedēdo īpossibile
esse eandem naturam pluribus modis posse commu-
nicari: id autem quod ex hoc uidetur sequi, anima-
lium. s. species, quę tum ex semine, tum ex putredi
ne generantur, produci non posse negaret: dictum
ē enim q̄ & si materia altera uidetur & altera eadē
tamen specie est: quam identitatem ab eodem cęle-
sti calore suscipit: nam talis cęli uis equaliter in his
materiis pro hominis generatione diffunditur. & ex
utraq; materia humana natura ab eodem agente pro
ducitur.

SEPTIMA QVESTIO.

¶ In presentiarum de rationalis animę partib⁹ spe-
culemur, disputemusq; primum an ex intellectu agē
te ex eoq; q potentię intellectus dicit̄, sit cōpacta:
post hoc autem uidebim⁹ nū agens intellectus intel
ligētia sit abstracta: et cū sit, quę nā sit. quomodoq;
ab ipso tanq̄ a principio omnis intellectio fluat.
¶ In primis arguam⁹ rationalē animā ex utroq; in-
tellectu esse cōpositam, hoc modo. Primę & essētia
les cōpositi partes, actus, & potētia sunt cum autē
aīa rationalis compositum quoddā sint, & actu &

potestate partes sibi erunt: sed potestatiua pars est intellectus potentię: & agēs principium actus: rationalis igitur anima ex intellectu potentię & ex agente intellectu componitur.

¶ Confirmatur. Nam cum anima sit actus, ei magis agere, q̄ pati conuenit: Cum itaq; intellectus potentię partem sui habeat, multo magis & intellect⁹ agens ipsius pars erit.

¶ Sed huius oppositum asseruit Aristoteles dixit enim efficiens in omnibus uenerabilius esse patiente: hoc autem de agente deq; potentię intellectu inquit: sed efficiens patiensq; eo quod sunt contraria nunq̄ in eadem natura conueniunt: Intellectus igit̃ agens, possibilisq; nullo modo eandem naturam uidentur posse sortiri: ex consequentiq; rationalis anima ex utroq; intellectu componi non posse uidetur.

¶ Secundo cum nihil corporeum ex his partibus uideatur componi: quarum una in aliam agat, aliaq; ab alia patiatur, ni ex oppositis id sit compositum: quod ex inductione in elementis patet: nec aliquod incorporeum eo modo compositum uideri poterit, de quo minus uidetur: cum igitur rationalis anima quid incorporeum sit, ex agentibus patiētibusq; a se inuicem partibus composita nequaq̄ est: eiusmodi autem partes sunt agens potentięq; intellectus: ex agente igitur & possibili non est composita: & cū rationalis animę pars, intellectus potentię sit: intellectus agens eius pars esse non potest.

OCTAVA QVESTIO.

Sed priusq̄ ad decisionem deueniamus aliud propositum perspiciamus. an .s. intellectus agens substantia sit separata, & arguamus q non.

Inter mouens & motum nullum est medium: sed agens intellectus est mouens: motum uero intellect9 potentię: inter hoc igitur non est medium: cum aūt intellectus potentię corpori sit coniunctus: agenteȝ igitur separatum esse est impossibile.

Secundo. intellectus potentię in humana anima habet potestatem ut moueatur. Sed in Physicis qđ est in materia potestate non potest compleri nisi p agens Physicum ei coniūctum: Intellectus igitur agens non est substantia separata, quemadmodum nec possibilis.

Tertio si agens intellectus substantia fuerit separata intelligibiles habens formas, aut semper his fōmis possibilem intellectuȝ afficiet, aut non semper. Si semper igitur intellectus potentię inse formas sē per habebit: & cum scibilium formas in intellectu potentię esse nihil aliud sit q̄ scire: ex hoc sequetur hominem semper scire: quod falsum est. Si uero nō semper: quid nam obstabit quin agens intellect9 in intellectu potentię formas imprimat.

In oppositum est Auicenna: quod probatur: uidemus. n. q in corporibus admotum mixtionis, generationis, alterationis, augumentationisq natura

lis / mouens primum / simulq; agens a miscibilium / alterabilium / generabilium / naturaliterq; augumē tabilium materia est separatum. Et tale primu3 mo uens est cęlum: a simili ergo uidetur q; in his quę cō pori nō sūt obnoxia / sūtq; spiritualia: primū mouēs substantia sit separata cum autem mouens primum intellectus sit agens: is igitur substātia est separata.
¶ Secundo. manifestum est id intelligentiam sepa/rata3 esse / cuius intelligere a rebus non causatur. In/telligentiarum eni3 scientia reru3 est causa: quo fit / ut ipsarum intelligere / ab eo quod est animę nostrę / quod quidem a rebus summit originem distinguat. Cum autem is intellectus qui agens nuncupatur hu iusmodi sit: quod ideo patet / quia si eius scientia a rebus causaretur / eas res ipse reciperet: sicq; nō agē tis quidem sed potentię cognomentum summeret: se quitur igit hunc intellectu3 ab omni corporis mole immunē esse: separatęq; intelligentię nomen sortiri
¶ Vt autem eorumq; dicta sunt pro Auicenna ap pareat ueritas: & ea quę illi contraria sunt soluātur: oportet scire quem intellectum potentię nuncupa/mus rationalis animi partem esse. quem aute3 agē tem dicimus minime: unde licet rationalis aīa quo/quomodo (presertim secundu3 eius potentias) com posita sit: non tamen potentię intellectum composi tionis rationem habere dicimus: sed potius simplici tatis. Nam quemadmodum transmutationis & mo tus principia tria sunt: materia scilicet / fōma / & pri

uatio: nec oportet materię potentiam aliquid supra priuationē ponerē, qa ex priuatione & materia nullū resultat compositum: ex quo materia simplex remanet: Ita eodem modo possibilis intellectus, potentia nihil supra sui priuationem & essentiaȝ addit: & cū priuatio nullam dicat compositioneȝ: simplex igit potentię intellectus existit. sicut. n. materia se ipa susceptibilis est formarum: ita potentię intellectus se ipso intelligibilium. Sicqȝ eadem res possibilitate & intellectu signatur, alia tñ ratione: quę quia priuationis est ratio nihil addit supra simplicitatem.
¶ Sed denuo eadeȝ illa repetamus, quę superius dicta sunt. Auicenna inquam duplicem separatis intelligentiis ordinem statuit. Primo quidem quandam posuit primam intelligentiam totius uniuersi motricem: omniumqȝ entium primum principium. Secundo ordini decem dedit intelligentias, decem aliis ordinibus distributas: quarum primam cęlum, qđ qdem est primuȝ mobile, uniformiter mouere uoluit. Secundam fixorum syderum spheram. Tertiam, Saturni. Quartam, Iouis Quintaȝ, Martis. Sextaȝ, Solis. Septimam Veneris. Octauaȝ Mercurii. Nonam aūt Lunę spheraȝ mouere: De decima uero sic inquit decima qdē intelligētia ea ē quę sup aīas nostras fluit: & hęc inferioris mundi intelligentia est: quaȝ quidem agentem dicimus. ex his recte percipere possumus agentem intellectum decimi ordinis intelligentiam eē intelligentiaȝ separatam: quare cū intelligen

tię moueant non motę sicut optatum desiderantez: sic dixit decimi ordinis intelligentiam mouere intellectum possibilem naturę humanę, sicut desideratũ desiderantem mouet: eo modo. s. ꝙ sicut cęli anima cęlum mouet, prout agenti intelligentię conformetur. ita & intellectus possibilis hominem mouet, ut decimę intelligentię conformetur: hoc autez modo bonitates ab agente intelligentia in intellectum potentię ea uniuersalia: quę a tali intelligentia dantur recipientem fluunt: intelligibilia. n. in intellectum potentię ueniunt prout intellectus potentię ad agentem conuertitur intelligentiam ab ea scilicet petens atq; desiderans.

AD RATIONES. VII. Q.

¶ Mox ad rationem primę dubitationis respondeamus, concedentes actum, potentiamq; essentiales cõpositi partes esse: negemusq; rationalem animam aliquo modo compositam esse: quoniam ipsam omnino simplicem formam dicimus. Siquis tamen uelit concedere rationalem animam aliquo modo ex actu & potentia esse compositam, non propter hoc sequitur ꝙ anima in eo ꝙ actus illud sit agens, quod de eo quod est uniuersale potestate faciat uniuersale in actu: sed respectu corporis cui dat esse, actus sũmit denominationem.

¶ Ad id autem ꝙ pro confirmatione positum fuit: dicamus ipsi animę prout ad corpus refertur magis

agereq̃ pati competere: prout uero intellectioni cō-
paratur solummodo pati ipsam animam decere.

AD RATIONES. VIII. Q.

❡Post hoc autem secundi propositi rationes solua
mus: ad quarum primam concedamus nullum inter
mouens & motum medium esse: similiterq; intel-
lectum relatum ad corpus esse mouentem atq; agen
tem, prout autem ad id refertur quod ex uniuersali
potentia fit actu uniuersale. nullo modo potētięq;
intellectum motum esse, si illi uniuersali quod in eo
recipitur compararetur: sicq; dicamus ꝙ sicut possibi
lis du; corpori coniunctus est, non est substantia se
parata: ita & agens dum agit, mouetq; corpus ab eo
nō est separat⁹: & hoc modo abstractę substantię no
men non sibi uendicat: huic tamen nō obstat ꝙ uni
uersalitatis principium, id inquam quod ex uniuer
sali potestate, facit actu uniuersale, sit a corpore se
paratu;: atq; etia; decimi ordinis intelligentia (ut ī
corpore questionis satis perspectu; est) & si potētię
intellect⁹ in eo ꝙ recipit nō ē seiūctus a cōpore nec ē
substātia separata, intelligentiaq; quemadmodum
intellectus agens.

❡Ad secunda; dicam⁹: ꝙ in physicis materię poten
tia īuenit: quę maxime ꝑ principiū id cōplet: qđ a
miscibiliu;, generabiliūq;, ac secūdū naturā altera
biliu; materia ē separatu;: qđ quidem cęleste est cor
p⁹: ideoq; licet cęleste cōp⁹ a miscibilib⁹ generabili

busq; rebus secundum esse sit separatu; tamen quo admodum operationis iis omnibus est annexu;: cu; cęlestis uis per totam actiuoru; passiuoru;q; spherā protinus diffundatur: & ita eu; intellectū qui ad omnia intelligibilia habet potestatem corpori annexū esse concedamus: agentemq; intellectum secundum esse a corpore esse seiunctum: sed secundu; operationis modum esse coniunctum: cum suo lumine & uirtute spheram hanc totam ipse illustret: cum sit inferioris mundi intelligentia omnes pariter substantiales formas concedens: queq; potestate sunt intellecta actu faciens intellecta.

¶ Ad tertiam concedamus eum intellectum quem agentem dicunt esse substantiam separatam: & semper ut cętere intelligentię intelligere: ipsu; tamen in eo qui potentię dicitur intellectu scientiam semper causare negemus: cum ei ipsius prębarationę sit op9 ad causādū: que qde; p̄paratio non sēp ipsi inheret.

CORROBORATIO DICTORVM AVICENNAE SECVNDVM GRAECOS.

¶ Sed ne unice Auicenna ea sensisse uideatur, scias sapientes grecos. Porhyrium. s. Eustachium. Aspasium. & Michaelem ephesium eiusdem fuisse opinionis: qui omnes hominis intellectum possessum et non de natura intelligentię esse uoluerunt: dixerunt. n. q cu; intellectilis anima sit totius orbis imago: totiusq; orbis sit capax: & fōma ex naturę conuen iē

tia, organico corpori deputata: necessarium est ipam imaginem esse eius intelligentię quę decimum orbem (quę sphera actiuorum & passiuorum dicitur) cōplet: quę quidem intelligentia loco instrumenti calido utitur, frigido, humido, & sicco, raro, & dempso, aliisq; quę in elementis inueniuntur qualitatibus: nō quidem secundum se, sed prout ea a cęlestibus uirtutibus mota formantur: Huius autem intelligentię imago nō omnino par simplexq; esse potest: ut intelligentię simplicis est natura: nam si talis esset: non esset species, primo & per se organica: cum simplicis intelligentię natura non sit organica, anima uero natura propria organ ica sit: & organici denominationē corpus ab ea sūmat: ideoq; comētator Auerois in qt omnem diuersitatem quę est in corpore, ab ea que in forma diuersitate manarī: sicut organorum diuersitas ab ea quę ē in aīa potentiarum et uiriū diuersitate fluit. si. n. anima sine potentiis secūdū sui naturā diceret: & ab organorum corporis diuersitate, potentiarum daret alietas: sequeret ipsam secundū se ipsam non magis ad unum q̄ ad aliud eē determinatā: Et post hoc asserūt sicut se habet decimi orbis intelligētia, ad intelligētias superiorum orbiū: ita intellectilē aīā quę est in homine ad eos intellectus q in superioribus orbibus sūt se habere: quarī sicut decimi ōbis intelligētia, possessione, & adeptione superiorum orbium formaliter sunt intelligētię: eo q hę intellectuali operatione ipam afficiūt: ita aīa possessione & adeptione intelligentiarum

sunt lumina ipsa intelligibila illustrantia: & sicut ultimi orbis intelligentia ad elementorum potestates se habet, ita & aīam ad organoruꝫ distinctiones & opera. Siquis autem id quod in sphera actiuoruꝫ & passiuorum opus suum exercet, non quidem intelligentiam dicat esse, sed naturaꝫ: quicunqꝫ is sit philosophiam lacessit: ea .n. omnia naturę opera intelligētię esse opera nos docemur: quod ideo patet, qa gratia finis opus suum exercet, fingitqꝫ diuersa tuꝫ in planctis, tum in animalibus, demumqꝫ in omnibus: quę naturā sortiuntur perfectam: quod natura facere nequaq̄ potest: cum unotenus uim suam non iaciat: quare nec etiam anima eam perfectioneꝫ attī git: quę in intelligentię imaginatione recipitur, nisi quatenus comparatur intelligentia elementoruꝫ uiribus: sicut sensibilis & uegetabilis ex uarietate ad unum impelluntur, & quam immaginantur uarietatem nullo modo sequuntur: ideoqꝫ omnes eodeꝫ modo nidulantur hyiundines: araneęqꝫ itidem suum opus exercent: quod hominibus non contingit: hi .n. non omnes uno modo ędificant, nec alia sua opera machinantur eodem modo. Quo fit ut ex necessitate secundum istos hominis intellectuꝫ ea natura animę quę organica est possideat: acquiratqꝫ ipsuꝫ a natura superiore: & quanto magis ea circa inferiora & organica uersetur, & circa eorum uim: tanto magis denigretur: & ab intellectu amoueatur: belluinaqꝫ efficiatur, atqꝫ arborea perdatqꝫ intellectum:

& ab hominis natura declinet. Ideq3 Aristoteles pri
mo de aīa textu comenti. xxiiii. sensit: ait. n. secūdū
prudentia3 intellectu3 nō solu3 non ęqualiter in om
nibus animabus inesse uideri: sed nec in hominibus.
hanc nobilissimam adeptione3 omnes fere Peripate
tici īmortalitatis originem esse dixerunt: eaq3 homi
nes deos effici: quos hęroas & semideos Plato appella
ri iussit: Ex his facile conuincitur ꝙ intelligētię ima
go, quatenus elementaribus qualitatibus compara
t̄, nec unius naturę sit, nec unius potentię, nec uni9
puritatis: ꝙq3 unius aīa, alius, anima nequaq̄ sit:
quo fit ut possidens in uno & in alio non sit ide3. Si
aute3 hoc concedere opus sit, cum possidentia & adi
piscentia, secundum esse possessa adeptaq3 differāt:
necessario uniuscuiusq3 intellectus adeptus, secun-
du3 esse ab alio differt. Cui exēplo non indecenti id
est qđ Aristoteles. ii. de aīa dicit: ait. n. ꝙ q̄uis splē
dor sit in igne, in aere, in aqua in lapillis qb9dā & ī
uitro qua parte cū ꝑpetuo suꝑioṝ cōpore cōueniūt:
uni9 tn̄ ipsoꝝ splēdor singulari eē ab alteri9 splēdo
re differt: & hęc fuit eoꝝ sapiētū scientia, quę & si o
pinioni Auicennę nō oīo adheret maiore tn̄ ex parte
cū ea cōuenit: quę ōnia longiore indigēt inqsitione:
sed nos in presentiaꝝ breuitati consulimus: quare in
id tempus differemus quo expositionē tertii de aīa a
nobis pulcherrime compilatam proferemus: tumq3
hęc & alia omnia quę ad animę naturam attinēt lon
giori sermone inquiremus ac declarabimus.

¶ TRACTATVS SECVNDVS DE HIS QVAE AD FOELICITATEM PERTINENT.

Vm abstractoru3 cognitio / ipsius hominis finis sit (ut Aristoteli placet. x. Ethycorꝶ capite. x.) uidendum nobis erit / nu3 rationalis anima annexa corpori abstractorum notitiam habere queat / nec ne: similiterq; separata a corpore / cui nam pęnę subiaceat / quanq3 fęlicitate3 possit acquirere: Primoq3 ipsam abstracta non posse percipere ex eo probemns quod Aristoteles. ii. methaphisicę textu comenti primi dicit: ait. n. intellect9 nostri dispositionem ad ea quę natura ipsa manifestissima sunt / similem esse ei dispositioni quam uespertilionis oculi habent ad lumen solis: experientia aute3 cōspicuum est huius uolucris oculum solis lumen uidere non posse: quod ex nimia glaucedine in eo permanente contingit: quo fit ut non uideat nisi nocturno tempore / ut inquit Albertus. xxiii. de animalibus capite proprio.

¶ Secūdo quandocunq3 aliqua inuicem comparāt sicut agens & patiens: adęquata agentis actio patiētis passioni debet esse ęqualis / & econuerso: Sed intellectus agens & potentię intellectus taliter comparātur: igitur intellectus agentis actio (quod est abstrahere) intellectus potentię passioni (quod est intelligere) ęquatur / ut patet. iii. de anima quo fit ut po

tentię intellectus / nihil intelligat ex his quę intellec tus agens non potest abstrahere: Cum autem intellec tus agens substantias separatas abstrahere nequeat: cum de se actu abstractę sint: nec proprium phãtas ma habeant / quo possint abstrahi / intellectus potẽ tię eas intelligere nequaq̃ potest.

¶ Sed oppositum sensit Auicenna / omnesq̃ alii pe ripathetici ut in quibusdã phylosophorum opinio nibus declarauimus: quas deodãte imposterũ legẽ das trademus: idq̃ ratione possumus hoc pacto pro bare. Si. n. fęlicitabilem hominem esse concedimus: statim abstracta posse ipsum cognoscere necesse est / concedamus: quod ideo patet quia abstractorum co gnitio ip̃a fęlicitas ẽ. finis ergo hominis est abstrac tis ipsum uniri: hoc aũt fieri neq̃t nisi p̄ ĩtellectum.

¶ Cuius confirmationi id sit q̃d ab Aristotele. vii. politicorum determinatũ est: summum scilicet ho minis bonum / neq̃ in bonis fortunę esse / neq̃ in bo nis corporis / neq̃ etiam in sensibilium cogitatione: quod ideo patet / quia deus & intelligẽtię fęlices sũt & homiuis fęlicitas cum ipsorum fęlicitate est eadẽ. Cum aũt sẽsus opera abstractis nõ uniamur: nec op timũ hominis opus / sensus sit opus: q̃a sẽsitiua uis in homine non ẽ perfectissima uis: fęlicitas igit̃ inop tima intellect⁹ operatione consistit ut habet̃ ab Ari stotele primo &. x. ethicorum Cap̃lo. viii. &. x. Stat igit̃ fęlicitas in abstractorũ cognitione ideoq̃ cũ ho mo fęlicitabilis sit ex eorũ cognitione fęlix efficiet̃.

¶ Rationes autem probantes animam separatam a corpore abstracta cognoscere / superuacaneum esset adducere: nam si corpori annexa ea cognoscit: multo magis a cōpore separata: calūniā autē que ex his ab Aristotele primo de anima textu comenti. lxv. et &iii. eiusdem textu comenti. xx. huic dicto inferri posset in questione ueritatis a nobis composita iam deleuimus.

¶ Sed ut appareat ueritas secundum Auicennam: oportet notare Auicennam cum aliis peripateticis cū Alexandro. s. Themistio / & Aueroe in modo felicitatis conuenire. quod ea. s. ex intellectus agentis cum intellectu potentie unione resultet: in assignatione autem huius continuationis & unionis ab eis differre: quare si ex eius intentione talem unionem uelimus accipere: quedam percipiamus oportet: & primo quod intellectus noster ab eius principio est ueluti quedam abrasa tabula & admodum leuis: sed ex studio & exercitio postmodū qn addiscimus ipse quasdam fōmas intellectorum acqrit merito intellectus agētis: qui eas aperit nudatque atque illi adiūgit: Nam ut declaratū est agēs intellectus decima ē intelligētia / in secūda intelligētiarum serie / gubernās ea que in sphera actiuorum & passiuorum cōtinēt: que quidem ab intelligētia lune se ipsā intelligēte producit: nec ē ipsa lune intelligētia: ut quidam putant / & falso Auicenne imponunt: sed eius imediatus effectus: Cūque intellectus potētie quālibet intelligibilem formā ab agēte recipiat: in qualibet earum

perceptione ad agentem potentię intellectus uertat necesse est: cumq̧ agentem perfecte respexerit: tunc agens ut forma ei coniungetur: sicq̧ merito agẽtis i tellectus potentię separata percipiet: naʒ cum id euenerit, tunc intellectus potentię cum agenteʒ cognoscat: & agens intelligentia sit separata, ex similitudine & conuenientia quam intellectus agens cuʒ aliis intelligentiis habet, alias intelligentias cognoscet: sicq̧ in abstractoruʒ cognitionẽ deueniet. Atq̧ hęc cognitio ea est, merito cuius fęlices efficiamur: dici t̃q̧ ferre intuitiua cognitio, qua separatas substantias nos cognoscimus: hanc autem cognitionem nõ cum scientiis speculatiuis acquirimus: sed post earum cognitionem ipsam nanciscimur. Quę auteʒ requirantur scientię ad hoc q̧ talis cognitio acquiratur Auicenna declarat. primo methaphisicę: quando ostendit q̧ prima phylosophia propter abstractorum cognitionem in ordine scientiarum ultimum obtinet locum. Ait. n. ordo huius scientię est ut discat̃ post sciẽtias naturales & disciplinabiles: post naturales ideo q̄a multa in hac scientia cõcedunt̃: quę in naturali philosophia ꝓbata sũt: ut est generatio corruptio, alteratio, locus, & tempus, & q̧ omne q̧ mouet̃ ab alio moueat̃. Post disciplinabiles uero ideo q̄a intentio ultima in hac scientia est cognitio regis dei altissimi angelorumq̧ suorum ordinuʒ: & cognitio ordinationis eorum circuloruʒ q̄ inuiceʒ comparantur, ad quaʒ scientiaʒ impossibile est nos

posse uenire, nisi merito astronomię: hanc autē sci entiā nemo potest attingere nisi per scientiā arith metrices, & geometrię: musicę uero morales & ciui les ad hāc scientiā utiles sunt: nō autē necessarię: hęc Auicenna. ex quibus elicere possumus ad hoc ut intel lectus potentię agentē intellectum fōmaliter sibi co pulatum habeat: oportere ipsum intellectum potē tię sufficiēter eē prępparatū. Sufficiēs aūt dispositio erit ei ex naturali sciētia, astronomia, arithmetrica, geometria, atqȝ etiā ex prima philosophia: quę om nes scientię per uiā abstractionis habentur: quo fit ut intellectus potentię ex his preparetur ad acquirē dam abstractorum ueram notitiam: quā ipse acqui ret: cum intellectus agens ei ut forma erit unitus: & hęc est fęlicitas quę acquiritur dū rationalis anima corpori est annexa. Sed uestigemus modo ex Auicē nę intentione quę nam pena et quę fęlicitas aīę erit: quando a corpore erit abiuncta.

DE FOELICITATE ATQVE MISERIA ANIMARVM CVM A CORPORE SEPARANTVR.

¶ Sed id primum sciamus oportet Auicennā scili cet Maumeth Hęresi, fuisse addictum: quare ipse inquit de ea fęlicitate, miseria ue quę ad corpus atti net se nolle loqui: putans de ea satis dictū esse in le ge Maumeth, nec posse eam ratione probare, cū so lum prophetę dictis ei acquiescendū sit. Quamobrē

eaȝ fęlicitatem miseriam ue animarum indagatarum se eẽ ait: quę assertiua ratione intellectuq; potest aprehẽ di: naȝ cuȝ philosophus sit eã fęlicitateȝ quã sapien tes affectant cupit exqrere. Sed priusq̃ ad reȝ acceda m⁹: quę ipse supponit nos referre non tedeat: ait .n. in õni animata uirtute ꝓpria eẽ oblectamẽta & bo/ na: itideȝq; illis cõntraria fastidia atq; mala: ideoq; unãquanq; uirtuteȝ qđ sibi bonuȝ est conueniẽsq; ꝑ cipere: quę qdeȝ apprehendere nihil aliud eẽ, q̃ actu perfectioneȝ ipsaȝ adipisci nos nõ lateat: similiterq; ab omni imꝑfectione potentiam a tali obiecto in munẽ reddi: et hoc in uno quoq; sẽsuũ ẽ manifestũ: uerum perfectio alia ab alia nobilitate differt, nam cui nobilior est perfectio, ea maior, diuturniorq; ẽ uirtus: maior aũt & diuturnior uirtus uehemẽtiorẽ delectationem percipit: ac maiorem conseqtur uo/ luptatem. Similiter pręsupponendum nobis est: q; siquis perfectionem aliquam acquirat pro eius qua/ litate delectetur oportet: quando enim perfectioneȝ eam non habet delectationem ex ea scaturienteȝ per cipere nequaq̃ potest: quam quidem non percipi/ ens eam perfectionem non quęrit, nec optat: argu mento autem esse potest ipsa res uenerea: nam procõ cepto habemus sũmã ĩ ea uoluptatẽ eẽ: & tñ frigide cõplexionis homo eaȝ nõ expetit: uoluptatesq; atq; illecebras ei ꝓprias õmittẽs, ad aliud iacturã fõtas/ sis (licet id nõ putet) allatarum aspirat. Ideq; ei q lumi nib⁹ orbat⁹ sit accidit pulchrrima illi oblata fõma.

Itaq; putādū nō ē: nullā aliā prȩter asini uoluptatē esse: Sed arbitrandū est deū gloriosū, aliaq; abstracta summȩ nobilitatis esse, atq; suauitatis: sed nostra dispositio ad illa eadem est, quȩ & eius qui nunq̄ audiuit ad armonicā delectationem: & si eum non fugit musicȩ hominum animos hilarari: quod itidem nobis euenit: qui licet abstractorum suauitatem percipere non ualeamus: tamen ratione compulsi summam in eis uoluptatem esse credimus. Postremo supponendum est, animam tum perfectionem tū etiā ea quȩ uirtuti non obstant eligere, eisq; delectari, si a nullo impediatur: quod si aliquid ei impedimēto sit, ea reiicere atq; potius eorum adherere contrariis idq; ȩger ostendit dum sapores acidos malosq; appetit: formidolosusq; itidem, qui non preuidens ea commoda quȩ uictoriam committantur, parta uictoria non delectatur. Sicq; recipiens uis quod saluti suȩ prosit, obsit ue nequit percipere: dū eius cōtrario est affecta: nec illud potest percipere quo usq; opposito penitus exuatur: quo exuta percipit illud nociuum, & ad propriam naturam reuertit: & tunc quȩ eius est uera perfectio nouit. Sicut febriens ab eius lingua bile amota ea acida, dulcia ue esse degustat: quȩ pauloante bilis impedimento, cuius saporis essent nequaq̄ ualebat degustare: bilisq; amaritudinem tanq̄ rem nociuā gustui percipit. Sed nūc unde abscessimus redeundum est: iis ita constitutis: dicamus igitur eas animas separatas ȩterna frui fȩli

citate: quę dum corpori erant annexę non uoluptati bus uenereis, non pecuniarum auiditati, nec aliis ui tiis incubuerunt: sed semper contemplationi deditę fuerunt: & circa nobilia quesita semper occupatę uitę huius tempora transegere: hocq; ideo fecere qa eis non latuit alia compratione nō trutinari, hęc & uoluptatem corpoream, q̄ ea delectatio quę ex cibi gustatione accipitur, quęq3 ex eius odore apprehē ditur trutinetur. Itaq3 si eam consequi uolumus fęli citatem, uoluptatis iugum a ceruicibus nostris de- ponere nos oportet: na3 qui contemplari uult, & cir ca corporalia uersatur, ab his impeditur, nec ꝑmit titur sortiri ea gaudia quę ex contemplatione nascū tur: & licet superius dictum sit morales scientias uti litatem solum & non necessitatem ad abstractorum cognitionem nobis conferre: id tamen oportet scire: quod siquis perfectę fęlicitatis gaudio uelit frui: is nisi merito moraliu3 uirtutum id assequi haud qua q̄ potest: hę enim animam ipsam in natura propria seruant, suntq; in causa ut anima cōporalia spernat nec deseruiat corporeę moli: quę quidem animę sub stantiam occupat, eamq; fatua3 insulsamq; reddit: nec permittit eam proprii desiderii meminisse: suaq; perfectione letari: quare morales uirtutes flocipen- dendę non sunt: sed omni studio ac diligentia perq rendę: ut anima humanu3 corpus optime gubernet, ac regat: perfectamq; abstractorum notitiam acqui rere ualeat: cuius merito ingenti gaudio afficiatur:

quod ei eueniet si a corpore illis uirtutibus imbuta / speculabilibusq; plena discedet : & quia tunc nihil erit ei impedimento clariori modo q̃ dum corpori erat annexa abstractorum totam natnra; percipiet : sicq; ęterna fęlicitate fruetur.

¶ Sed si anima dum corpori est annexa / malas corporis dispositiones acquirat: nec unq̃ uersetur circa contemplabilia & bona animi: quando ea a corpore erit disiuncta quod non prius nouit / cognoscet: percipietq; quod potuerat adipisci se non esse adepta;: atq; etiam illud corporis. s. bona fuisse ei impedimẽto / ne propriam attingeret perfectionem: sicq; maximo afficietur dolore: cum nunq̃ id ad quod nata erat / cõsequi ualeat: & hic erit ei cruciatus ęternus.

¶ Si autem anima adiuncta corpori tu; corporalia & materialia tum contemplabilia & intelligibilia sequuta fuerit: quando a corpore separabitur: corporales affectus in ea inerunt: contrariosq; naturę suę eos esse ꝑcipiet : qđ dum corpori erat ãnexa nequaq̃ cognouerat: quare ex his orietur ei maximus dolor: & presertim cum nouerit quid ipsam impendiat ne ad proprium suę fęlicitatis ueniat locum . Sed cum dolor hic in ea accidentaliter insit non eodẽ semper persistet loco: sed paulati; remouebit / donec anima innoxia efficiatur / & deinceps propriam fęlicitate; acquiret: & hic erit illi dolori par: quo afficiuntur q felicitatis acquirendę spem non ammiserunt.

¶ Eoru; uero animę qui desipientes in hac uita fue

re, quiq; infantes mortem obiere, cu; nec uitia nec uirtutes sequutę fuerint, nec circa speculabilia tempus consumpserint: quando a corpore erunt abiunctę nihil cogitabunt nec ulla fęlicitate miseria ue afficientur: quare dei misericordia eis cõsulet: & hic dolor similis ei erit: quo animę quę sunt in limbo afficiuntur. Sicq; patet qui cruciatus quiq; dolor animabus erit secundum Auicennam quando a corporibus erunt seiunctę hocq; modo ad uirtues & contẽplationem nos adhortatur ut summum bonum adipisci ualeamus.

¶ TRACTATVS. III. DE CAVSIS MIRABILIVM EFFECTVVM.

Vnc aũt id superest ut multa effecta quę possibilia nõ uidẽtur declaremus possibilia eẽ: soluamusq; pblemata quędã quorũ primũ est hoc. Quomodo possibilis sit prophetia tam in somno q̃ in uigilia & ad quę prophetę uis se extendat.

¶ Secundum. quę ad incantatione; pertineant: quomodo. s. ligentur homines, impellanturq; ad iram, odium, amicitiam, ac detrimentum. Imaginesq; cõstruantur quę, quidem pacis discordię ue inter aliquos causa sint, aliquorumq; sanitatis ęgritudinis ut: & quę sit causa quare inter amantes discordiam qñq; aliqs possit parare. quomodoq; id fieri queat.

¶ Tertiũ. quę ad fascinationes: ũde eueniat q; ex aspectu atq; ĩtuitu fascinatoris puer uł aliqd aliud ef-

fectũ nõ naturalẽ incurrat: Et qa nõ multis dieb9 ãte alloquutus fui cuiusdã puellulę (quę decimu3 septimum annum ętatis agit) matrem de quadam muliere quęrentem quod ex eius aspectu confestim puellula hęc cieretur, eiq3 succi agitarentur, capitisq3 intẽsissimus dolor ipsam infestaret: nec solum ab ea muliere perpeti solitam esse filiam suam asseruit: ueru3 & ab eiusde3 mulieris sorore dũ erat superstes. Idẽq3 puellula ipsa mihi narrauit, quę quide3 proprio ingenio suę ęgritudinis causa3 optime nouit, cum ex aduẽtu eius mulieris intuituq3 se pati cognosceret, nõ tantum semel sed ter & quater, centiesq3 illud experta: retulitq3 mihi se cuiusdam uetulę consilio sẽ p secũ rutã ferre, merito cuius eo dolore nõ infestatᷓ ab eadem muliere perspecta: quod si contingat ei herbam hanc non habere se statim ex eius mulieris aspectu cieri, ac pati: unde hoc sit erit a nobis inuestigandum.

¶ Quartum. quomodo antiquitus Idola mouebantur interrogataq3 futura, prenuntiabant.

¶ Quintum. quomodo homini contingat esse phanatico demoniaco ue. & quia quandoq3 uisi sunt homines ignari insciiq3 atq3 inculti de doctrina & moribus uariis idiomatibus disputare, nec non & futura predicere, unde hoc fuerit inquiremus.

QVALITER PRAENVNTIATIO PROPHETIA VE IN SOMNO CONTINGAT

Ed ut accessus ad proposita soluēda facilis sit
que ad prophetarum naturam congruant / in
medium afferamus oportet: & quia tam uigilanti q̄
dormienti contingit esse prophete / de utroq; sigil-
latim uerba faciemus. Nec profecto mirum est ho-
minem tum dormientem / tum etiam uigilantem fu-
tura prenuntiare: nam cū omnia que in mundo sūt /
fuerunt ue ac futura sunt in creatoris angelorumq;
intellectualium sapientia: nec non & in animabus /
que celorum sunt angeli habeant esse: si ee nature in
tellectuales que in comunicanda humane anime pro
pria bonitate sunt liberales / quod futurum sit in ea
impresserint: illud tum uigilans tum etiam dormi-
ens ipsa aprehendet / atq; cognoscet: hocq; ideo eue
nire his uerbis Auicenna testatur: q̄d humane ani-
me maior cum separatis substantiis q̄ cum sensibili
bus est ꝓportio / & in abstractis nulla est occultatio
auaritia ue: quod si contingat humanam animā qc
q̄ latere: id non dantis causa accidit: sed ipsius ani-
me recipientis que corporea mole in qua est impedi
tur. uel id sibi euenit: quia his quibus deorsum pre-
matur est circumuoluta inquinata ue: a quibus si fi
at immunis / ea meretur uidere ac contemplari: que
sibi abstractis substantiis largiantur: atq; etiā non
mirum existit si animus in somno ab abstractis diui
nitatē suscipiat: eo q̄a animus tunc a corpore solui
tur aliqualiter: cum dormiens aliqualiter sit similis
morti: iuxta illud poete dictum. Stulte q̄d est som

nus gelidę nisi mortis imago.

¶ Primum ergo negocium erit de ea prenuntiatione prophetia ue loquitur quę dormienti contingit in somnio. Triplex quippe somnium ipse inuenio naturę quidem etiam triplicis: naturale. s. animale, cęleste, diuinum ue. Naturale id dico quod ex complexione alicuiusq; succi dominio accidit: quod quidem somnium corporis indicat dispositionem. Animale uero id uoco quod ex ea anime fortitudine: quę alicui circa aliquod in uigilia fuerit causatur. Cum. n. motiones exteriores quę interdiu & secundum uigiliam contingerunt ex spirituum contractione delitescāt in somno, exiguę interiores motiones expergiscuntur. Taleq; somniū q̄ paucę uel nullius est ueritatis: est. n. potius eorum quę animam interdiu sollicitarent illusio: cuius rei inditium est: q; famelicus sibi cibaria somniat preparari palestriaq; strepitum sibi uidetur audire. Diuinum autem seu cęleste somnium illud appello cuius causa sunt diuinę animę: quę orbium dicuntur motrices: nam hę aliquando formas sibi, cęlestibusq; corporibus similes in hominum fundunt imaginationes: hocq; somnium semper fere ueritati consonum est: & precipue quando anima nulli rerum obnoxia superioribus substantiis est applicata: quandoquidem tunc anima abstractorum ostētationes ualet percipere: quod bifariam potest contingere: nam quidam sunt somniantes quibus clarissime animę sunt: nec quidem melancolici, sed optime sunt cōplexionis ac moderatę (qđ nec Aristoteli cō-

ſētit, nec etiā ipſi Auerroi: quos hic reiicere nō ē loc⁹
cū id in expoſitione libri de aīa a nobis cōpoſita iaȝ
diu fecerim⁹) quoꝝ imaginatio ītelligētię ualde īſe
ruit, quo fit ut ſōnialē reuelationē ꝓpria recipiāt ſi
mitudine: & ipſoꝝ ſōnia nullo uelamine tecta nulla ī
digēt interpetratione: Quidā uero ſūt q̄ magis ima
ginatione q̄ intelligētia ualēt: quo fit ut hi non pro
prie, ſed methaphoricę imaginēt. & iſtoꝝ ſōniuȝ tā
to obſcurius ē, q̄to imagines a uera rei ſimilitudine
ſūt magis diſtortę: ideoq; ut a nobis intelligatur in-
terpetre opus eſt callido.

¶ Ea ſōnia q̄bus aliquid p̄ſagimus in fine q̄etis, po
tiſſimū (ut puta in mane) contingūt: naȝ eo tēpore
ab omni accidētali cogitatione imaginatio eſt im-
munis: ſucciq; oīs motiones ſuas peregerūt: quo fit
ut mens cū ſilenta & diurnis cogitationib⁹ uacua ſit
tūc aīę obſequatur: magiſq; ſeruiat q̄ alio tempore:
ideoqȝ huiuſmodi ſomnia futurorum prenuntia ſūt
manifeſtum eſt igitur qualiter hominum animę ſub
ſtantiis ſeparatis in quiete iungantur.

¶ Sed q̄ ſōnia eſt interpetratur⁹ nūq̄ recte id aget ni
ei⁹ anima fuerit eleuata, habueritqȝ cū intelligētiis
affinitatē familiaritē ue: q̄d ſi ei euenerit tortuoſas
ſimilitudines & optas detegere poterit ac nudar̄: iu
xta illud Ariſtotelis dictū exq̄ſitiſſim⁹ q̄deȝ ſōnioꝝ
cōiector is ē q̄ ſimilitudines reꝝ acutiſſime poteſt ꝑ
ſpicere & diſcerner̄: qualis fuit Ioſeph (ut inq̄t Aue
rois) in Pharaonis ſōnii interpetratione & q̄lis uiſ⁹ ē
Daniel duȝ Nabucdonoſor ſōnium interpetraretur.

❡Sed circa hęc magna insurgeret difficultas: nã cũ quę prenuntiantur ab intellectuali natura depende ant / necessario futura esse uidentur: & tamen ut unicuiqꝫ manifestum est: & ipsemet Auicenna declarat: quę preuidentur prenuntianturqꝫ ad ipsum prenuntiantez uel ad eius amicos uel necessarios / seu ad eius ciuitatem uel ad suum clima pertinent: quę omnia potius contingenter euenire uidentur q̃ necessario: nisi asseremus contingens ipsum frequenter non tamen semper habere accidentium incursus quosdã: merito quorum magis alteram partem q̃ oppositaz prefigurari contingat.

❡Ea etiaz difficultas hoc loco posset oriri: quam Auerrois in eo libro in quo de somno & uigilia agit non paruifacit: dum inquit declaratuz est in prima philosophia ꝙ abstractę intelligẽtię uniuersales naturas percipiunt: nec his quę habent dissimilia porrigunt: unde impossibile est ꝙ intentionem prębeant omnino indiuidualem cum eam comprehendere nequaq̃ ualeant: quomodo igitur indiuiduas formas tempori & loco proprias agens intelligentia potest tribuere? questio igit̃ esset & difficultas: quomodo ab uniuersali natura particularia pernoscãtur. Nisi diceremus iuxta Auicennę sẽtentiã / quę Auerroi uidet̃ dissona: ꝙ intelligẽtię purę uniuersali modo particularia noscunt: animę uero cęloruz quę plura humanę animę largiuntur / particulari modo particularia ipsa comprehendunt: ut superius satis a nobis

est explicatum: & licet formę in animalibus illis simplices sint: quia tamen hę animę sunt substãtię agẽtes in hyle mundi, & in animas nostras: formę, quę ĩ eis simplices sunt a nostris animabus ut particulares corporeęq; recipiũtur: hę. n. simplices formę cu; ab anima nostra per naturã imaginationis quę eius potestas existit recipiãtur corporeę efficiuntur: & licet hę formę simplices sint, paricularem tamen habent natura;, cum actiuo intellectui maxime seruiant: cuius formę particularem sortiuntur naturam: cum omnis actus circa particularia ipsa uersetur.

¶ Cũ aliquãdo interpetre ipsis somniis opus esse sit dictu;, pateatq; ex superioribus quando opus sit illo: quę ad ipsam interpetrationem requirantur dicẽda supersunt. Ex pluribus igitur quę in somniorum ueniunt interpetrationes id unum est: ꝙ interpres distorta idola & incondita ab his idolis: quę aliquid futurum ostendunt sciat discernere ac separare: distorta aute; idola ea dicuntur quę secundum se futuru; aliquid non ostendunt, sed secundu; remotas ꝓprietates: uerbi causa contingit alicui ex cõcupiscentię in corpore eius dispositione coytu; somniare: & qa uirgines concupiscibiliores sunt cum uirgine coyre se somniat: somnium istud ex idolis in ipso represen tatis nihil futurum ostendit: uirginis tamen coytus ꝓprietate angustiam & difficultatem futuram somnianti designat, ut in libro Danielis dicitur: quod etiam in exurientis somnio patet: is. n. de ouis se cõ-

medere somniat, ex cuius sõnii idolis nihil preter p̄sentem famem ostenditur, & tamen quia ouum non commeditur nisi frangatur: ex cuius fractione qđ in eo latebat apparet ex ouoruꝫ commistionis ꝓprietate occultorum prenuntiat reuelationem: ut etiam legitur apud Danielem in libro de somniis & c.

¶ Incondita uero idola tunc dicuntur quando phãtasia transit ex uno in aliud & ab illo in tertiuꝫ & sic deinceps: quia tunc interpetrem oportet ad primuꝫ recurrere: quod quidem alicuius futuri fuit prenuntiuꝫ: & propter hoc etiam: quia contrarioꝝ alteram alterius ratione scita cognoscitur: refertur q̄ utrũq̄ ad tertium quoddam subiectum: quibus coniunctionibus phantasia per sepe ex altero in alterum se uertit oppositum: qua de causa, uulgo aiũt, siqs se mõteꝫ oppetere somniauerit, id longioris uite esse presagiuꝫ: opus est etiam ei qui cupit bonus somnioruꝫ esse coniector ut artificia calleat eoꝝq̄ instrumẽtoꝝ proprietates qb⁹ artifices ipsi utunt̄: om̃s. n. sub sue artis instrumentoꝝ methaphoris sõniãt: qđ apparet ex somniis duoꝝ ministroꝝ Pharaonis quoruꝫ alter pincerna erat alter uero artocop⁹ ac pistor, quoꝝ alter pincerna. s. ĩuite & calice & uino futura p̄sẽsit: alter uero artocopus. s. ac pistor in canistris farina plenis & pane. alia qdeꝫ sõnioꝝ genera possem⁹ referre sed breuiores uolum⁹ esse: q̄re hec dixisse sit satis.

¶ DE PRAENVNTIATIONE QVAE VIGILANTI CONTINGAT ATQVE DE NATVRA PROPHETAE

Ecundo loco illud negocium nobis imminet, ut de prenuntiatione quę uigilanti contingit, deq; eius prophetę proprietatibus disputemus. Refert Auicenna quasdam humanas animas esse ita elatas, nobiles, ac tantoru3 & mirabiliu3 opeꝝ ut non solum in propria corpora alterationibus & transmutationibus in eis factis agant: ueꝝ & in aliena & absq; medio: tantisq; uiribus sunt, ꝙ si aliquis eas habentes animas obuiauerint eis obediens cedit: & ad eoꝝ uoluntatis imperium alteratur atq; corrumpitur: cōtingitq; alicui homini esse tali anima prędito, sed raro: difficile. n. est huiusmodi hominem inuenire: nā in paucis inuenitur materia huiusmodi hominis tēperamentum recipiens: ita ut alii diuinu3 quid in eo esse percipiant: quo ille ab ipsis differat: & hic est ille homo quem prophetam uocamus, cuius offitiu3 est uniuersi conseruandi gratia iura atq; pręcepta instituere: nec non & miracula facere: nam cum inferior natura superioris nutui audiat, tali anima pręditus homo, ęgros in pristinam ualitudinem mirabiliter potest reducere: Incolumesq; debiles reddere, ac eorum complexiones deprauare: potestq; etiam elementa ipsa permutare: ita ut id qđ non est ignis efficiatur ignis: & quod terra non est sortiatur terrę naturam: & pro ipsius uoluntate contingunt: pluuię & grandines, & fulmina, & siqua sunt id genus: necnon & terrę fertilitates & uictus penuria: & epidimię, & alia multa: & hęc ea

de causa efficere potest: quia materia animę ipsius multomagis auscultat q̃ contrariis agentibus inter se: & omnis uniuersi natura illi obsequitur. Multa etiam quę naturę cursuʒ ac seriem excedunt ualet ef ficere: nam sicut cęlorum animę ministri intelligen tiarum sunt: sic & qui ad talem pręnuntiationeʒ ap titudinem habent, ministrorum animarum cęlestiū uicem sūmunt: potest etiaʒ talis homo ꝑ eius uolun tate hominib⁹ parare discordiā atq; cōcordiaʒ, suaq; ui in ꝑlio potest hostes expellerē: ac eos cogere solo ī tuitu, ut uelint nolint, sibi dent herbaʒ: & ut hęc & multa alia possit efficeie ex forti eius imaginatione contingit: & quia elementa ac mixta tam animata q̃ ianimata ei⁹ ꝑceptis ac uolūtati parata sūt obseq: potest ulterius talis homo orationibus & suplica tionibus ac sacrificiis ex forti sua imaginatione su per improborum urbes Dei flagellum conuertere, ac efficere: ut homines uirtute prędití & ipsum imitantes bona q̃ plurima consequantur: & hęc dei pręcepto & auxilio, & spiritus sancti inspiratione, ac reuelatione, perficiet: futura quoqʒ potest prę nuntiare: nam (ut inquit Auicenna) Dei uerbum is audit, āgelosq; ea specie qua oculis uideri possūt intuetur: similiterqʒ angelorum uoces ad eius au res deferuntur: quas ipse optime percipit, & si hominum uocibus nullo modo sunt similes: & de muʒ uariis linguis sermonem ualet exprimere: nec quideʒ dedecet ipsum abstracta omnia intueri: nam

cum nihil ipsum impediat / ex eius maxima elatio/
ne nobilitateq; liberales intelligentię se ipsas cōtem/
plari eum permittunt: hęc quoq; tanta efficere non
inconuenit: Cu; talis homo tot tantaq; agens / ex ma
ximis astrorum influxibus originem summat / raroq;
inueniatur in reru; natura: Et eius anima a super cę
lestibus utpote cęlestium motuum ac uirtutu; ima
go & umbra quędam uirtutem suscipit: quam qui
habet non tantu; sibi coniunctu; corpus potest mo
uere: sed & id omne quod subiacet ei sphere / cuius
motoris ea est umbra & imago. Ex hiis patet quali/
ter futurorum cognitio contingat / quam antiquis
placuit appellare diuinationem: Nam quidam rep
ti sunt qui naturam ueri prophetę habuerunt: (ut
de Apolonio thianeo referunt: quod etiam in uita
eius legere possumus: ibi nanq; multa supra natura;
ipsum fecisse apparet: quę recensere superuacaneu;
esset): & quę ipsi prenuntiarēt intellexerūt / ac si cū
abstractis affinitate; habuissent. Non ulli uero sūt
tanq̄ furentes qui aut quę ipsi prenuntient nō intel/
ligunt aut qua na; ex causa pręedicant prorsus igno
rant: habent.n. quanda; uim insitam ad naturales
quosdam motus solutos ac liberos / omni carentes ar
te referenda: istiq; a stellis / uel intelligentiis excita/
ri uidentur: nulla eorum quę dicantur quęq; cęlesti
bus motibus iudicentur habita ratione aut cōsilio.
Hos motus ut inconsultos & nulla humana arte ra/
tioneq; temperatos appellare solemus fanaticos / &

eos ipsos qui sic moueantur / tuȝ fanaticos / tuȝ lym phaticos dicemus: quidaȝ etiaȝ demoniacos / uulgo spiritus appellant: de quibus infra fiet mētio: & sub hoc genere atꝙ in uaticinantiuȝ ordine collocari solent Sybillę / quas maiores nostri / utpote nūmę quodam afflatas tantopere uenerati snnt. Multoruȝ exēpla inmodum adducere possemus: qui diuino afflatu cōcitati uenerati fuere: qualis fuit Martius uates Romanus ut apud liuium est uidere & quidam alii: sed uolumus esse loegiores.

¶ DE LIGATIONIBVS ET INCANTIONIBVS ET DE ALIIS QVAE SVPERIVS. II. LOCO PROPOSVIMVS.

¶ Anteq̄ rem aggrediamur oportet scire quasdam esse animas debiles: quę quidem abqȝ instrumentis & mediis nihil agere ualeant: cuius rei exempluȝ dat Auicenna / ostendens fabruȝ lignarium / qui quidē quia ei debilis anima est & ociosa in lignum scanni formam sine adminiculo instrumentorum ad id genus artis pertinent um introducere nequaq̄ potest. Est & aliud genus animarum quarum opera sine instrumenti exterioribus facta / potiora & perfectiora q̄ alia opera quę mediis extrinsecis facta sunt: cuiusmodi sunt animę quorundam ęgrorum qui quidem imaginātes se in pristinam ualitudinem restitutos esse: id quod medicę artis instrumentis me-

dicis eis dare non potuit sola imaginatione & animę ui nanciscuntur: cuius contrarium beneualenti cõtingit si se laborare aliquo morbo ymaginetur: multotiens enim euenit ꝙ si sanus homo in anima sua ęgritudinis imprimat formam, ęger efficiatur: eademq3 causa est timoris illi qui super trabem eleuata ambulat, perspicit enim quid intersit inter eam & pauimentum ex qua perspectione in anima eius casus imprimitur species: sicq3 metuit: quod ei non contingeret si lignum stratum esset in pauimento: quare cogitatio corpori comunis est & animę: cuius inditium etiam est: quod siquis anguem occurrat statim pallescit: & siquis ascendat pinnaculum aliquod titubat. Sunt & alię animę: quę quędã sine aliquo medio & sine instrumentis operantur licet non omnia: quia solum ea sine medio & sine instrumentis agunt, ad quę imaginatio aptitudinem habet celesti uirtute, & propria complexione: ex ꝗbus operibus est fascinatis opus. Sed de incantationibus loqui incipiamus.

¶ Incantamentum seu incantatio sic definitur. Incantamentum est oratio uehementi affectione in subsidium incantati maximam habentis fiduciam, explicata: unde incantator callidus debet esse, credulus, affectuosus, magni animi & fortis imaginationis: ille uero qui incantatur auidus, maxime spei, & ita dispositus ut actio in eo recipiatur uelut in materia pręparata: & merito, nam cũ incanta

tio intentionale sit quoddaꝫ nihil efficit, nisi hę ad sint conditiones: agentium enim actiones in suscep tibili bene disposito recipiuntur: quare siquãdo cõ tingat quod & incantatori & incantato hę sint con ditiones facile eoruꝫ euadit intentio: nam speties in anima existentes secundum rerum exteriorum simi litudineꝫ mouent, ut Aristoteles ait in eo libro qui de motibus animalium inscribitur. Alterant inquit fantasię sensus & meditationes: Sensus enim statim sunt alterationes quędam existentes: fantasiaauteꝫ & intelligentia habent rerum uirtutem: aliquo eniꝫ modo speties intellecta calidi aut frigidi aut delec tabilis, aut tristabilis talis existit, qualis quidem & rerum una quęq: propter quod tremunt & timent intelligentes solum: hę autem passiones & alteratio nes sunt.

¶Ad hęc corpus ab animę passionibus patitur (ut in initio phisionomię legitur) cuius rei inditium amor est, atqꝫ etiam timor, & alia huiuscemodi: un de Aristoteles in primo de anima ait. Videntur om nes animę passiones esse cum corpore ira, mansuetu do, timor, misericordia, confidentia, ad hęc gau dere, amare, & odisse: simul .n. ex his patitur cor pus & anima: cuius rei inditium est, ꝙ nullo terribi li pręsente timẽtes animi afficimur passionibus. Cuꝫ itaqꝫ incantamenta animę sint passiones corpora pa tientur ex eis: cum patiens nõ ob aliud patiatur nisi quia idoneum est ad recipiendum agentis affectio

nem Quod etiam Auicenna consentit, dicit.n. corpus ex affectione animi & imaginatione pati: indicium autem esse id quod accidit ei qui fortiter imaginatur tempore casus seminis in matrice in assimilatione: deinde ait iste quidez sunt res quas hi homines abhorrent nec credunt: qui difficilis dispositionis habitudines non nouere: illi uero qui sapientiaz diligunt, hęc non negant, sicut ea quę esse non possunt: hęc ipse. Ex dictis patet harum rerum radicez esse affectum: ingenti.n. affectione, qui talibus animabus prędιti sunt, non solum proprium corpus, sed et alienum agitant: & ob eorum nobilitatem uiliora illis obediunt: & presertim quando cum tali affectione conueniens hora & cęlestis ordo concurrant: ligationes itaq; hominum incantamenta & incitationes ad odium, amicitiam, iram, gaudium, detrimentũ, & ad alia huiusmodi: Imagines quoq; ad bellum, pacem, sanitatem, ęgritudinemq; inducendam actę: ex maxima affectione ad qđ actę sunt id ualent efficere: non tñ oms ex forti imaginatione possunt hęc agere, sed hi q a natura aptitudinem acceperunt: & in qbus aliquid diuinitatis uiget: quia tunc ex animi affectione obseruato cõgruo tempor cuz uirtus cęlestis in eis sit quicqd eorũ anim⁹ optat eius uirtutis merito assequũtur: & omnia illa quoruz similitudines in eorum animis sunt eis obediunt: ad id adiuuant & charatheres: q qdẽ fieri debent secũduz earum rerum, quę quęruntur similitudinez: uerbi causa,

ſiquis alicuius mulieris amore flagret, characteres quoſdam ſeu figuras ſeinuicez amplectentes eo modo quo optat deſcribit. Si uero odiuz, ſeu diſcordiã aliquis cauſare uelit, figuras dimicantes deſcribit: hę.n. ad quorum effigiem ſunt, intentioni debent correſpondere: rurſuſq; cuz eius anima ad hoc ſit ꝓcliuior: & tempus, & alia quę ei rei conueniunt eligit: Sed hoc ſcias, ꝙ ſiqui fuerint uehementer amãtes alter alterum, & aliquis uoluerit inter eos diſcõdiam cauſare: ſi eius imaginatio fortior erit q̃ eoruz qui ſe inuicez amant imaginatio ſit: res ex ſententia ei ſuccedet merito imaginum, & characteruz & aliorum quę ipſe conſtruet: ſi uero debilior fuerit eius imaginatio: nec eius anima amantiuz animas in imaginatione uincat: contrarium eius quod optat eueniet, nec poterit ullo modo odiuz cauſare: ſed potius erit cauſa eius imaginatio maioris amoris, & coniunctionis amantiuz: & hoc precipue ſi eadem hora amantium imaginatio ligantis animum antecellet: ſicut enim maius lumen minus offuſcat ſic & maior imaginatio minorem deſtruit: & quicquid ipſa ligauerit ea ſoluit.

¶ Quod aũt incantamenta qñq; ualeant multa exẽpla poſſemus adducere: ſed ex multis quędam referre non erit inutile: Vidimus.n. aliquando merito ĩcantamenti id fieri in congelatione ſanguinis manãtis ex aliqua uena: quod medicę artis inſtrumẽtis nequaq̃ effici potuit: & id in inſtanti. Item quidam ſunt qui uerbis angues uiribus priuant: ita ꝙ nihil

ledere possunt. Preterea noui quendam cui etiam carus sũ: qui tribus his uerbis in incisorio albo scriptis hoc pacto. s. ✠. Mathareus. ✠. Machabeus. ✠. un9. ✠. mirabiliter dolorẽ dentiũ sedat. Id etiaꝫ qđ refert Gellius atq̃ Plinius hoc loco addã: dicunt. n. in Affrica familias esse quasdaꝫ teste Isogono & Mẽphodoro quorum laudatione intereant probata arescant arbores, & emoriantur infantes. Ego etiaꝫ memini cum essem puer me cuꝫ aliis eiusdeꝫ ętatis pueris, quorundam uerborum ui maximum pondus digitis extulisse. Nec solum generabilia & corruptibilia incantamentis mouentur, sed etiaꝫ ea quę ingenita sunt, & nulli corruptioni obnoxia ut ait Albumasar. Refert. n. gręcoruꝫ reges cũ aliquid deos exorare uellent Draconis caput in medio cęli, cuꝫ Iouis imagine solitos ponere: & non solum hoc, sed etiaꝫ multa alia eos solitos esse facere: quibus dicebãt a diis eorum orationes exaudiri. Homeri quoqꝫ extat auctoritas: qui carminibus scribit Agamemnoneꝫ briseidem sacerdoti patri eius eripuisse: quamobreꝫ sacerdos incantamento solem rogauit pollicitusq̃ est ei in futurum se sacrificaturum, si Agamemnonem & alios gręcos ulcisceretur: tandem sol eius incantamento motus radiis suis pestem prius inter gręcoruꝫ bestias iaculatus est, & demum inter homines adeo ꝙ Agamẽnon sacerdoti briseideꝫ coactus est reddere quę qdeꝫ ꝓculdubio inuicte princeps apud Homerum legisse te arbitror: sed de incantamẽtis satis hęc sint

❡DE FASCINATIONIBVS ET DE ALIIS .III. LOCO PROPOSITIS.

Vnc autem ut de fascinationibus agamus locus expostulat: quamobrem definientes dicamus, fascinationem esse affectum qui uel ex naturali inimicitia fascinantis in fascinatum uel ex forti eius imaginatione causatur, uel ex spiritu fascinantis per oculos fascinati ad cor ipsum ingresso prouenit: sed pro huius rei maiore notitia id sciamus oportet: quod homo naturalium rerum omnium quodadmodo finis est: & quod omnia quę in rerum natura sunt ipsi homini, & pręsertim eius imaginationi summopere obediunt. Sciendum tamen est quod homini omnia hęc eodem tempore non auscultant, sed uariis temporibus: nec uni tantum homini omnia: sed huic quędam & quędam illi: nec uno medio tantum, sed diuersis mediis. Sunt enim interdum aliqui homines qui respectu aliquorum aliorum ad fascinationem aptitudinem habent: adeo quod alii eis obediunt & presertim si mediis quibusdam puta lapidibus uerbis uel herbis ipsi utantur. quibus in rebus multę sunt uirtutes & fortasse omnium rerum: ex his .n. mirabilia effecta euenisse uidentur, quę omnia ex occulta proprietate eorum eueniunt: proindeque nullus miretur si cum inanimatum ex sua proprietate mirabilium effectuum sit causa, etiam animatum cum eo coniunctum ea possit efficere. Quare fascinatio proculdubio ex naturali inimicitia oritur. In naturalibus. n. sicut omne simile suum

simile adiuuat, diligit, & amplectitur, sic & dissi-
mile dissimili contrariatur: omnisq; speties natura-
lis atq; etiam particularis natura, ex naturali impe
tu alicui speciei, & alicui alii particulari naturę in-
uidet, & iniuriatur: Similiterq; unicuiq; speciei est
aliquid: qđ ei timorem affert uel spem: aliquid etiã
quo ipsa gaudet, uel quod eam destruit atq; deni-
grat: unde ex instinctu naturę oues lupũ cognoscũt,
ac metuunt, nec solum uiuum sed etiam mortuũ:
nec tantum uisu sed etiam olfatu: quo modo etiã le
pus canem cognoscit, & felis murem: & omne genus
quadrupedum leonem metuit, & omne genus uolu
crũ aquilã: & hęc & cętera animata hominẽ metu-
unt: & hoc unicuiq; speciei natura est insitũ: & par
tes eorum animalium quę dum uiuerent, oderunt se
inuicem, ut puta pili & ossa & alię huiusmodi par-
tes, post mortem idem odium seruant, unde pellis
leonis omniũ aliorũ quadrupedũ pelles lędit, & uĩ
cit: & pellis ouis a pelle lupi cõsumitur: & timpanũ
de pelle lupi factũ, illud quod de pelle ouis est fac
tũ pulsando obtundit: quod cũ ita sit quemadmo
dum in speciebus est amicitia & inimicitia a natura
insita, sic & in indiuiduis nõ tantũ diuersarũ specie
rum sed etiã eiusdẽ speciei ut puta, ĩ indiuiduis hu
manę speciei. Sunt enim quędam indiuidua quę cũ
aliis indiuiduis naturalem retinent inimicitiam: &
quemadmodũ contrarium ab excellentiore contra-
rio patitur, sic & eorum siqua debiliora sunt a for

tioribus patiũtur. Quid uero imaginatio in fascina tionibus ualeat ex his quę de prophetis atq; de incã tamentis a nobis sũt explicata satis apparet. Sed qđ fascinatio ex spiritu ex oculis egresso contingat, ex eo patere potest ꝙ mulieres si dum eiiciunt me-strua speculum nouū aspiciant illud inficiunt: mul taq; alia ab eis eo tempore uisa patiuntur & ita ex fa scinantis oculis maligni humores exeunt: qui maxi-me puerum tenellę ętatis afficiunt: ex qua uenenosa affectione puerũ pati necesse ē. Nã fascinatrices istę maloꝝ humoꝝ pessimoꝝq; moꝝ exiſtũt: & ꝓprie mu lieres hę sunt: quę uernacula lingua dicuntur stri-ghę: Nec naturam humanam in aliquod animal ir-rationale conuerti est opinandum ut uulgo credit̄. Addã & hoc Plinio teste in Illiricis & Traballis ho mines esse qui interimant uidendo, si quicq̃ diuti-us irati perspiciant: & maxime hoc malum sentire ĩpuberes, fęminas quoq; ubiq; nocere quę duplices pupillas habent.

¶ Nunc autem id superest ut causam eius passionis quę puellulam infestat dum a muliere illa perspici tur, inmedium afferamus, & licet ex his quę superi us diximus quando sermonem de incantationi-bus habuimus, & ex iis quę nunc supra recensui mus ea elici possit tamen aliqualiter repetemus. Nam fascinantem in fascinatum agere sine medio declaratum est: adeo ꝙ fascinatus fascinantis ima-ginationi obediens existat. In rebus quoq; conue-

nientiam atq3 disconuenientia3 esse enucleatu3 est. In quibus uero disconuenientia existit: Si alterum potentius, alterum uero debilius sit: Debilius a fōtiori leditur: Itaq3 membrum puta oculum huius mulieris discordiam cum puellulę membris habere non inconuenit. Atq3 cum puellula ex illius aspectu ledatur: mulieris membra supra puellulę mēbra excessum habere contingit; uel cum puellula ista ipsius mulieris ymaginationi a natura subiaceat, ipsam ex mulieris intuitu pati non dedecet. Nunc uero quare si ea puellula supra se rutam gerat a muliere illa perspecta non ledatur exquiramus. Dicamus igitur uel hoc esse ab occulta rei proprietate, uel potius rutam herbam corpora nostra ab humorum malignitate, & a rerum uenenositate defendere: quamobrem cum membra illius mulieris puellulę membris sint tanq̄ uenenum, uel occulta rutę proprietate, uel eius odore puellula ab eorum uenenositate defenditur: ꝙ autem quibusdam humoribus herba hęc iniuriam inferat, ex eo patere potest, ꝙ si ei qui uulgo demoniacus dicitur offeratur, statim eam fugit, & eius fastidit odorem, quod ideo euenit quia melancolico humori ea herba naturaliter est infesta.

¶ Aliam tamen huius rei causam possemus adducere. Possumus.n. id imaginationi tribuere: nā cū puellulę cordulę anus illa ꝑsuaserit eam non posse ab illa

muliere ledi si ruta secum ferat, ea suasione & forti imaginatione credens puellula offendi non posse fō tasse tutior est effecta. & hęc de fascinationibus dicta sunt satis.

DE MOTV ET RESPONSIONIBVS IDOLORVM QVOD. IIII. LOCO PROPOSITVM EST.

T si responsa quę ab idolis antiqui dari credebāt ab eis data nullo modo phylosophicę putemus: sed potius a falsis sacerdotib⁹: quod ex eo pcipere possumus: ꝙ quicqd responderent multiplex erat, cuius multiplicate quicquid eueniebat ex eo responsum poterat uerificari, cuius argumento sit illud, Aio te Aeacidam Romanos uincere posse: tñ si hoc ueꝝ fuisset id sciamus oportet: ꝙ mirabilia a rebus multipliciter exeunt: quandoq. n. merito cęlestiuꝫ uirtutuꝫ quę qdeꝫ in eis impresse sunt egrediunt: quemadmodum refert Ptolomeus quadripartiti q̃rto, ubi ait. Si. n. luna domina magisterii existens, sit in sagitario & piscibus, per mortuos diuinabit. Si igitur hoc possibile sit, sapiens cum hoc aspectu uel simili, si ibi taꝫ cęloruꝫ dispositiones q̄ etiaꝫ terrenę concurrant: imagines seu statuas cōstruere poterit, futura pnūtiantes: hoc autē erit, qa hę imagines a cęlestibus corporibus dupliceꝫ uitę sortiētur graduꝫ rationalem. s. seu intellectiuuꝫ, & motiuum (ut declarat Hermes trimegistus: & quemadmodum ut inqt) De⁹ deoꝝ cęlestiū est effector. Ita & homo

fictor existit deoꝝ qui in templis sunt humana pro
ximitate contenti: statuas dico animatas sensu & spi
ritu plenas tanta facientes ac talia / statuas futurorũ
prescias: easdeꝫ de somniis & multis aliis rebus presci
entes: & imbecillitatem hominuꝫ facientes: eosq; cu
rantes tristitiam letitiamq; dantes pro meritis: Hęc
Hermes. quę quideꝫ si his aspectibus expectatis qui
requiruntur fiant (ut de Alberto referunt: qui cum
aliquis quoddam caput ab eo machinatum destrue
ret: conquerens ait fregisti opus triginta annoꝝ) fu
tura ualent prenuntiare: in quibus operationes quę
rationalis animę sunt ab ipsis idolis seu statuis me-
diatę ꝑueniunt: immediatę uero a principio uitę:
quod ipse sortitę sunt uirtute intellectus agētis ani
marumqꝫ cęlestium & stellarum. Quod auteꝫ opus /
quod animę est humanę ab animabus cęlestibus / &
ab intellectu agente proueniat defacili declarari po
test. Nam cum anima humana sit ymago & umbra
animarum cęlestium / & ipsius intellectus agentis:
quicquid uirtutis anima nostra possidet hę aię cęle
stes ꝑfectioni modo cõtinent: Naꝫ quẽadmoduꝫ ue
getatiuuꝫ in sensitiuo / & sensitiuuꝫ in intellectiuo
ita & intellectiuum in abstractis cęlestibus contine-
tur: quamobrem non latet hęc opera non demonia-
ca uirtute fieri / sed ex eo uitę principio quod est in
statuis / seu idolis & figuris & aliis huiusmodi a ma
gis machinatis prouenire: Effectorum quoqꝫ mira-
bilitas quãdoqꝫ ex primis qualitatibus euenit q̃n̄qꝫ

ex hominis angeloruꝫq; imaginatione & quandoq; ex rerum ad inuicem relatione: quę omnia si distincte declarare uellemus sermonem nostrum proferemus nimis.

¶ DE FANATICIS SEV DAEMONIACIS ET DE ALIIS QVAE QVINTO PROPOSITA SVNT.

Ristoteles xxx. particula problematum, eum affectum quo hi laborant q uulgo demoniaci dicuntur ex melancolico succo asserit causari: quod Auicenna profecto non negaret cuꝫ mulieres pręsertim fatuę & uiris carentes, demoniacę efficiantur. Cognoui. n. in piceno quendam hominem qui quidem omnes iuuenes mulieres a dęmone eripiebat: siq̄ uero anus a dęmone infestata ad eum accessisset, uel mortem obibat, uel nunq̄ ab ea demon expellebat: cuius rei causam a nullo queramus. Verumtamen cum atrabilis ad tot tantaq; mirabilia quę quotidie uidētur satis non sit: aliam horum mirabilium operum causam inquiramus, nulla alia abstracta esse p̄ter ea quę superius de mente Auicennę diximus concedentes. Pro cuius rei notitia oportet pręsupponere quędam, quę Auicennę dictis nullo modo obstabunt: & primo abstracta mortalia ipsa curare, ut superius dum de prophetis ageremus apparuit: quod etiaꝫ Aristoteles uidetur sentire. x. ęthicoruꝫ capite. x. & . ii . cęli commentis. xxxvi. &. xxxvii. Secundo abstracta quędam necessario agere (ut puta unā

intelligentiam aliam causare / & cęlorum animas or bes mouere) quędam uero contingenter / ut puta qn̄ suplicationibus seu orationibus se ipsa mouent / au diuntq́ hominum uota ut superius est declaratum: qđ etiaȝ Aristoteles uidetur sentire. v. ęthicorum ca pite. ii. dum quo pacto deos orare debeamus nos do cet : cuius rei inditium est etiam ꝙ si contingenter aliq̄d abstracta neq̄cq̄ agerent frustra orātes tp̄s cō/ tereremus. Tertio idē presupponam⁹ quod superi⁹ in questione de intellectu agente diximus: Animaȝ .s. nostram mediante phantasmate se ad agenteȝ in/ tellectuȝ conuertere: ut ab eo scientiaȝ summat: sicq́ phantasma nos ipsos disponere / ut intellectui agen ti uniamur: qua unione sciētia causet̄ in nobis. Rur susq́ possibile eē in corpore nostro succuȝ aliqueȝ eē cuidaȝ cęlesti dispositioni correspondenteȝ cui⁹ me rito idonei simus ad recipiendaȝ scientiaȝ ab intellec tu agente uł ab aliqua alia intelligētia: quę quidem propria uoluntate nos agitet cuȝ uelim⁹ nolimus ue ip̄a in nobis ualeat operari: quo loco illud animad v̄ tas q̄ in scientiis quę per doctrinaȝ acq̄runtur phan tasia discipuli a uerbis pręceptoris mouet̄: quę q̄deȝ uerba conceptus pręceptoris sunt signa: quamobreȝ in ea re uerba necessaria sunt: alioq̄n coceptus animi pręceptoris nunq̄ ab aīa discipuli cōprehēdi possēt: cuius rei causa cōtagia sunt corporaliū circa animaȝ reꝝ & quemadmoduȝ siq̄s doctor esset qui quidem a nulla re corporea impediret̄ ipse suę mētis cōceptus

absq3 uoce aliqua discipulo posset aperire & ei9 ima ginationem mouere: ita etiam abstracta cum nullo modo corporea sint, conceptus proprios in hominū mentibus absq3 uoce & signo aliquo possunt impri mere: abstracta. n. in suis conceptibus exprimendis nequaq̄ corporea indigent functione: qua quidem pauloante prçceptorem diximus indigere in aperiē do cora3 discipulo quicquid animo cōcepisset Quarē abstracta in anima alicuius hominis ea possunt im primere, quç nunq̄ sensui subiecta fuere: sicq3 talis homo in cuius anima ea finxerint, ea proferre pote rit quç antea a nullo audita fuerint, & ea moliri po terit quç nunq̄ in reru3 natura fuerint uisa: & uariis linguis & de diuersis scientiis poterit disputare: rur sus corpus suu3 & quamlibet corporis partem irregu lariter & nulla habita ratione mouebit: ea etiā mac chinabitur hic demoniacus: quç si fatuus esset mac chinaretur: Neq3 aliquis hoc miretur nam cum eo tempore anima ab intelligentia ualde agitetur regu laris & decens motus corporis impeditur. Sed ea quç diximus demoniaco euenire alio etiam modo ab eo quem pauloante diximus ei contingere possūt. Quē admodū. n. cçlestis anima orbem mouet cuius motu mouet̄ ignis, motu aūt ignis mouet̄ aer, & sic de ali is: Sic & abstracta quç homini uniunt̄ eius phantas mata mouēt: phantasmata aūt eius intellectu3: qua motione facta conceptū quç in intellectu sunt mani festatio ꝑdit: Et cū ꝑ̄suppositu3 sit in abstractis ali

quas contigentes operationes inesse / asserimus eas in telligentias / quę alicui homini unitę fuerint phan- tasmata in illius imaginatione existentia contingen ter mouere: & cum infinita fere phantasmata in ea sint: et omnia ipsa cognoscant: quęcunq3 uoluerint mouere / mouebunt: sed si talis ordo in phantasmati bus fuerit ꝙ moto uno moueantur & alia / tunc prę ter intentum intelligentiarum turpium rerum mo- uebuntur phantasmata / & sic per accidens ab intel ligentiis turpia uenient.

¶ Alio etiam modo dicere possumus / nam cum ab- stracta uirtute propria ea possint efficere / quę & ho minum animę: quę quidem abstractorum imagines sunt & umbrę: hominum autem animę sua ui orga- na phantasię mouere possint / abstracta quoq3 phã tasię organa ad exprimēdas uoces mouere poterūt / sicq3 abstracta illis organis utentur / ut moueāt phã tasiam / eo modo quo nauta remis utitur ad nauim mouendam: sicq3 homines uariis linguis loqui posse: infantes futura pręnuntiare / & bruta loqui ad libi tum abstractoꝝ nõ ē incõueniēs: & ꝓcipue si aliq̄ cõ poralis dispositio elemēto stellaꝝ respõdēs cõcurrat: & has opationis intellectui agēti ascriberē possum⁹: & cū philosophicū sit ētia nõ sine necessitate multi- tudinē sortiri: Si haꝝ opationu3 causā uno abstrac to aīę humanę ꝓportionato indagari possumus: ꝑ- fecto inconueniens erit / si cum abstractorum mul- titudine quę ad animam humanam nullā habeāt cõ uenientiam hęc effecta ad causam reducātur. Nam ĩ

tellectus agens abstractoruȝ infimus / quę sphere ac tiuorum & passiuoruȝ intelligentia nuncupatur / po testate & uirtute / atq; intellectu omnia preterita p̄sentia & futura continet : & cum animam nostram creet: ipsaȝ agitare ad quę uoluerit / & futuroruȝ co gnitionem ei posse largiri arbitrandum est. Ex his ergo inferre possumus quędaȝ opera ex his quę pha naticę mulieres agunt / ut puta / ea quę magna ui fi unt ab ipsis quamuis supernaturalia uideantur / ex quadam tamen cōporis dispositione prouenire: nec non & ex alicuius succi natura: Vidimus enim quan doq; ęgrotantem tantarum uirium q̄ omne uinculū ęneum absq; labore fregisset. quędam uero alia / ut puta / disputare / futura pręnuntiare / aliaq; huius modi / quę ipse efficiunt ab intelligentiis prouenir̄: ea.n. ad aliud referri nō possūt q̄ ad abstracta & ma ximę ad ītellect⁹ agētis naturā. Patet igitur quomo do mirabilia hęc alia ui q̄ ui dęmonis fieri possunt ex Auicenne consesu: qui quidē pręter .xi. intelligē tias: nouem cęloruȝ animas / & humanas formas nul lam aliam spiritualem intellectualemq; substantiam esse asseruit.

¶ Ne mireris o lector nos asseruisse quę diximus om nia ex Auicennę consensu dixisse: cum in iis libris q̄ ei ascribuntur non omnia expresse inuenias: naȝ si be ne Auicennę principia perceperis ex eis quęcunq; di ximus: poteris haurire: cognocesq; ea eodem pacto

Auicennę nos tribuisse quo & quędam. iz. methaphisicę comento. xiiii. materię primę natura3 exquirens Auerrois Aristoteli tribuit: quo loco ide3 Auerrois in hęc uerba prorumpit: hęc inquã est perfecta imaginatio materię primę: & hoc nunq̃ dixit Aristoteles in aliquo loco sed inuenitur ex eius uerbis & c.

¶ Verumtamen omnia fere hęc a uera fide & ab ipa ueritate aliena esse fatemur, & in questione fidei a nobis composita fideliter omnia hęc reiecimus tãq̃ falsa & nullius momenti.

FINIS.

Recognito uolumine errata quędam quę magnę rei uidebantur eẽ dephensa annotauimus: reliqua silentio dissimulauimus quę per te castigare poteris.

Tractatu primo.

fo. primo: narlium: leg. naturaliu3. fo. ii: in corpore habeat: leg. nõ habeat. fo. vii. separi: leg. saparari. fo. viii. particulare: leg. particulares. fo. x. utit. leg. uertitur. fo. x. ei9q3 cognito: leg. cognitio. fo. xi. cõtinetur: leg. continentur. fo. eodem hęc. n. leg hę. n. eodem etiam afferre poterit: leg. potuit. fo. eode3 efficacem: leg. efficaciam. fo. xiiii. conseruandę speciei gratia fit leg. sit. fo. eodem qđ aũt uirtutem: leg. uirtute. ubicunq3 inueneris causale uł causalis: legẽ. casuale uł casualis. fo. xvii. inter hoc igit: legẽ. inter hos. fo eode3 rationalis animi: leg. animę. fo. xx. ita & animam: leg. anima. fo. eode3 hyiundines: leg. hyrundines.

In secundo tractatu.

fo. z. textu comenti. xx. deest dicũtur: leg. textu co

menti.xx.dicnntur.fo.iiii.indagatarꝫ se esse:leg.in dagaturum.fo.eodeꝫ ea maior:leg.ei.fo.eodeꝫ pro cōcepto:leg.pro cōperto.fo.eodē allatarꝫ aspirat: leg.allaturuꝫ.fo.eodēuictoriam cōmittant:leg. co mitantur.fo.v.paulatim remouebit:leg.remouebit

Tertio tractatu.

fo.primo egritudinis ut:leg.ue.fo eodē effectuꝫ nō naturalem:leg.affectum.fo.z.sibi abstractis: leg. ab abstractis.fo.eodeꝫ similis morti leg.mortuo.fo eodem contingerunt:leg contigerunt.fo eodeꝫ solli citarent:leg.sollicitarunt.fo.eodem palestriaꝗ:leg palestritaꝗ.fo.3.recipiant simitudine:leg. similitu dine.fo.quarto in animalibus illis:leg.in animabus fo eodem in hyle:leg.in hylen.fo.eodem aurem:leg aūt.fo.eodem alteram:leg.alteruꝫ.fo. vi.non ulli: leg.non nulli.fo.eodem nūme:leg.numine.fo. eo- dem in modū:leg.in mediū.fo.eodē uolum⁹ eē loc giores:leg.nolum⁹ eē lōgiores.fo.eodeꝫ sine instru- menti:sine instrumentis.fo.vii.trabem eleuata:leg. eleuatā. fo.eodem sascinatis opus:leg.fascinantis.

